

2016

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ANŽE JEVŠENAK

ANŽE JEVŠENAK

KOPER, 2016

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Zaključna projektna naloga
VLOGA MANJŠINSKIH JEZIKOV V EU
Anže Jevšenak

Koper, 2016

Mentor: doc. dr. Igor Rižnar

POVZETEK

Jezikovna raznolikost je zaščitni znak evropske integracije. V nekaterih evropskih državah so prisotni manjšinski in regionalni jeziki, ki so ogroženi ali izumirajo. Zato je potrebno, da nacionalne, regionalne in lokalne oblasti sprejmejo ukrepe za ponovno oživitev ogroženih jezikov. Namen raziskave med govorce različnih evropskih manjšinskih in regionalnih jezikov je ocena najpomembnejših vidikov stanja ogroženih jezikov v Evropi. Rezultati empirične raziskave potrjujejo dejstvo, da so številni evropski jeziki ogroženi, zato jih je treba podpirati in spodbujati. Za preživetje ogroženega jezika in razvoj manjšinske skupnosti je treba upoštevati ne samo izobraževalne vidike, ampak tudi ekonomske razsežnosti.

Ključne besede: manjšinski in regionalni jeziki, ogroženi jeziki, revitalizacija jezika, Evropska unija, konkurenčna prednost

SUMMARY

Linguistic diversity is a trademark of European integration. In some European countries, there are some minority and regional languages which are endangered or dying. It is therefore necessary that the national, regional and local authorities take measures to revitalize endangered languages. The purpose of the research regarding speakers of different European minority and regional languages is an estimate of the most important aspects of the status of endangered languages in Europe. The results of empirical studies confirm the fact that many European languages are endangered, and therefore should be supported and encouraged. For the survival of the language and the development of minority communities two things should be taken into account, namely educational aspects and the economic dimension.

Key words: minority and regional languages, endangered languages, language revitalization, the European Union, competitive advantages

UDK: 323.15:81'244:061.1EU(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč.....	1
1.2	Namen in cilji.....	2
1.3	Metode za doseganje ciljev	3
1.4	Predpostavke in omejitve.....	3
2	Manj pogosto rabljeni jeziki v evropski uniji.....	5
2.1	Jezik kot konstitutivni element etničnosti in pokazatelj različnosti.....	5
2.2	Ogroženi jeziki v Evropski uniji.....	6
2.3	Dejavniki ohranjanja in izumiranja jezikov	8
3	Pravni okvir in praksa rabe manjšinskih jezikov	12
3.1	Pravna podlaga v okviru Sveta Evrope.....	12
3.2	Pravna podlaga v okviru Evropske unije.....	14
4	Pobude evropske unije za ohranjanje manjšinskih jezikov	16
4.1	Akcijski načrt in strategija Evropske unije.....	16
4.1.1	Politika promocije manjšinskega jezika.....	18
4.1.2	Revitalizacija manjšinskih jezikov.....	19
4.2	Nacionalni projekti in pobude.....	20
4.2.1	Izvajanje uspešne jezikovne politike v državah Evropske unije	22
4.2.2	Premagovanje jezikovnih ovir v slovenskem prostoru.....	24
5	Raziskava	25
5.1	Izvedba anketiranja.....	25
5.2	Obdelava in interpretacija podatkov	29
6	Zaključek	33
	Literatura in viri.....	35

PONAZORILA

Slika 1: Ogroženi jeziki v Evropski uniji	7
Slika 2: Mnenje anketirancev o ogroženosti manjšinskih in regionalnih jezikov v Evropi ...	25
Slika 3: Poznavanje ukrepov EU za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih ukrepov	26
Slika 4: Mnenje anketirancev o ukrepih za oživitev ogroženih jezikov v Evropi	26
Slika 5: Mnenje anketirancev o ohranjanju maternega jezika med pripadniki manjšinskih jezikov	27
Slika 6: Mnenje anketirancev o potrebi evropskih držav po promociji manjšinskega jezika	27
Slika 7: Mnenje anketirancev o vlogi jezika pri poslovanju	28
Slika 8: Mnenje anketirancev o možnostih zaposlovanja pripadnikov manjšinskih jezikov	29
Preglednica 1: Unescov dejavnik 1: Medgeneracijski prenos	10
Preglednica 2: Slovenski projekti v korist manjšinskim jezikom	20

KRAJŠAVE

CRAMLAP	Projekt Keltskih, regionalnih in manjšinskih jezikov v tujini
CLIL	vsebinsko in jezikovno integrirano učenje
EBLUL	Evropski urad za manj uporabljane jezike
ELDIA	Evropska jezikovna raznolikost za vse
ELRMJ	Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih
EP	Evropski parlament
EU	Evropska unija
INV	Inštitut za narodnostna vprašanja
NPLD	Mreža za spodbujanje jezikovne raznolikosti
SE	Svet Evrope
UNESCO	Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč

Jezik in družba nista samo tesno povezana, ampak sta med seboj tudi prepletena. Včasih je jezikovne procese težko ločiti od družbenih. »Jezik je del posameznikove osebnosti, jezikovne navade pa so najpomembnejše sestavine družbenih navad. Jezik je kot družbeni fenomen tesno povezan z družbeno strukturo in družbenim vrednostnim sistemom. Posameznik prav z jezikovnim sporazumevanjem oziroma s svojim jezikovnim obnašanjem odseva družbene norme, ki jih zahteva določen položaj, hkrati pa z njim določa tudi svoj odnos do drugih ljudi in položaj v družbi« (Novak-Lukanovič 2004, 67).

Jezik izraža identiteto govorca. Velike količine znanja so zakoreninjene v jezikih. To znanje se izgubi, ko jezik izumre.

V Evropski uniji (EU) je »23 jezikov uradno priznanih kot uradni delovni jeziki Unije ter več kot 60 avtohtonih regionalnih in manjšinskih jezikov; od tega jih je pet priznanih kot poluradni jeziki (katalonščina, galicijsščina, baskovščina, škotska galščina in valižanščina). Vsi ostali jeziki niso uradni jeziki EU« (Györffi 2015). Ponekod gre za to, da je večinski jezik ene države manjšinski jezik druge, vključeni so tudi jeziki manjšinskih skupin, denimo jidiš in romski jezik. Večina regionalnih in manjšinskih jezikovnih skupin težko zagotavlja preživetje in razvoj svojega jezika. Tako ima na primer samijščina v nekaterih skupnostih na severu Finske, Švedske, Norveške in polotoku Kola (Rusija) le nekaj sto govorcev in je v nevarnosti, da izumre. »EU ima omejen vpliv na izobraževalne in jezikovne politike, ker so te v pristojnosti posameznih držav članic,« kljub temu pa je »zavezana varstvu jezikovne raznolikost in spodbujanju poznavanja jezikov« (Györffi 2015). Področje jezikovne špolitike je v pristojnosti nacionalnih vlad. To vključuje tudi jezike, zajete v Evropski listini o regionalnih in manjšinskih jezikih. Pri odločanju na tem področju sodelujejo tudi izvajalci izobraževanja, regionalni in lokalni organi, organizacije delodajalcev, sindikati in mediji (Evropska komisija 2016a).

Zadnjih trideset let je EU sprejela več ukrepov za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov. Med njimi je Mercator, Evropski raziskovalni center za večjezičnost in učenje jezikov. Med dejavnostmi, ki imajo zagotovljeno podporo, so tudi: a) nekateri drugi projekti za regionalne in manjšinske jezike: npr. projekt ADUM, projekt Keltskih, regionalnih in manjšinskih jezikov v tujini (CRAMLAP) ter Mreža za spodbujanje jezikovne raznolikosti (NPLD); b) znakovni jeziki (Dicta-Sign in SignSpeak); c) dvojezično izobraževanje (e-vsebine in poučevanje nejezikovnih predmetov v tujem jeziku (ECLIL) (Györffi 2015).

Za številne manjšinske jezike lahko ugotovimo, »da imajo dodano gospodarsko vrednost v smislu zaposlitvenih možnosti ter realnega gospodarstva« (Györffi 2015).

1.2 Namen in cilji

Glavni namen zaključne projektne naloge je analizirati stanje na področju ozaveščanja o manjšinskih jezikih ter spodbujanja za njihovo ohranjanje in učenje. Cilj pričujočega dela je opozoriti na dejstvo, da države premalo vlagajo v promocijo in zaščito manjšinskih jezikov.

Cilji v teoretičnem delu:

- pregled in analiza relevantne literature;
- pregled zakonodaje, ki se nanaša na zaščito manjšinskih jezikov;
- predstavitev nekaterih najpomembnejših programov in projektov EU ter nacionalnih vlad v zvezi z ohranjanjem in uveljavljanjem manjšinskih jezikov;
- pregled ter analiza stanja v Republiki Sloveniji pri pospeševanju in izboljšanju učenja regionalnih in manjšinskih jezikov;
- opozoriti na dejstvo, da je treba biti v današnji jezikovno in kulturno raznovrstni Evropi jezikovno spreten, če želiš biti poslovno uspešen in povečati konkurenčno prednost.

Cilji empirične raziskave (anketnega dela naloge):

- ugotoviti, koliko je znanje (manjšinskih) jezikov res odločilno za poslovanje;
- ugotoviti, na podlagi česa, katerih kriterijev, se posamezniki, ki pripadajo različnim manjšinskim in regionalnim jezikom, opredeljujejo v etničnem smislu;
- ugotoviti, kako posamezne države omogočajo razvoj jezikovnega dela integracijske politike;
- na podlagi analize rezultatov raziskave opisati načrte za spodbujanje in varstvo svojih jezikov.

V zaključni projektni nalogi si zastavljamo naslednja raziskovalna vprašanja:

Raziskovalno vprašanje 1: Kako zmanjšati ovire, s katerimi se soočajo pripadniki manjšinskih in regionalnih jezikov, ter kako jim omogočiti, da bodo lahko izkoristili priložnosti, ki jih odpira večjezičnost?

Raziskovalno vprašanje 2: Ali evropske države storijo dovolj za ohranitev in promocijo manjšinskega jezika?

Raziskovalno vprašanje 3: Kako v sodobnih družbeno-ekonomskih razmerah evropskih integracijskih procesov ponovno oživiti manjšinski jezik?

V nalogi postavljamo tudi naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Ukrepi za oživitev ogroženih jezikov so nujni, če želimo preprečiti njihovo morebitno izumrtje.

Hipoteza 2: Uspešna politika spodbujanja manjšinskih jezikov lahko izboljša življenje državljanov, saj poveča njihove možnosti za zaposlitev.

Hipoteza 3: Številni manjšinski in regionalni jeziki so še vedno premalo zaščiteni.

1.3 Metode za doseganje ciljev

Zaključna projektna naloga bo sestavljena iz teoretičnega in raziskovalnega dela. V teoretičnem delu bomo preučili strokovno domačo in tujo literaturo ter pravne podlage s področja manjšinskih in regionalnih jezikov v EU. Naši viri bodo predvsem poročila iz portala EU, ki se nanašajo na Evropo, jezikovno politiko EU, na spodbujanje večjezičnosti itd. Uporabili bomo metodologijo analiziranja, primerjanja, opisa in povzemanja. Izhodišče za nalogo je analiziranje teoretičnih virov.

V EU je konkurenčnost vse bolj odvisna ne le od dobrih storitev, temveč tudi od pogajalskih spretnosti, znanja jezikov in obveščenosti. Za to pa so potrebni izobraženi kadri, ki imajo tudi jezikovne spretnosti. Mnoga podjetja imajo namreč stike z različnimi dobavitelji in pogosto se dogaja, da nimajo znanja in izkušenj, da bi v svoje poslovne načrte vključila tudi manj rabljene jezike, kar bi bistveno povečalo konkurenčno prednost. Zaradi pravkar omenjenega je empiričen del zastavljen kot kvantitativna raziskava, v kateri bomo zbrali podatke s pomočjo anketnega vprašalnika, ki bo vključeval sedem vprašanj. Vprašalnik bomo izvedli med posamezniki, ki pripadajo različnim manjšinskim in regionalnim jezikovnim skupinam v EU. Anketirani bodo gostje skupine Eurotas hoteli. Opozorili jih bomo, da je sodelovanje v raziskavi prostovoljno in da na podlagi nobenih podatkov ne bo mogoče sklepati o njihovi identiteti. Vprašanja za anketo (Priloga 1) bomo sestavili sami, saj v pregledani literaturi nismo zasledili podobne raziskave. Vprašanja bomo sestavili tako, da bodo zajemala sklope, ki bodo dali odgovore na posamezna vprašanja v razmerju med znanjem jezikov in konkurenčnostjo. Razdelili bom 50 anketnih vprašalnikov.

1.4 Predpostavke in omejitve

Predpostavljamo, da se EU skupaj s svojimi institucijami zaveda, kako pomembno je znanje jezikov in da si tudi v prihodnje želi spodbujati večjezičnost. Zato poskuša pripraviti čim več programov in dogodkov, kjer bi predstavila in izpolnila načrtane strategije. Predpostavljamo tudi, da se podjetja premalo zavedajo pomembnosti jezikovnega znanja in premalo vlagajo v večjezično komuniciranje. EU za to namenja finančna sredstva in marsikatera podjetja jih ne izkoristijo.

Omejitve v nalogi se nanašajo predvsem na raziskavo. Vzorec sodelujočih govorcev manjšinskih jezikov bo priložnosten in majhen, saj bodo anketirani samo gostje skupine Eurotas hoteli, ki pa ne prihajajo iz vseh evropskih držav, v katerih so prisotne jezikovne manjšine.

Kljub temu predpostavljamo, da bodo rezultati raziskave dali zadovoljive odgovore na zastavljena vprašanja.

2 MANJ POGOSTO RABLJENI JEZIKI V EVROPSKI UNIJI

Jezikovne manjšine so prisotne v skoraj vseh evropskih državah. Posebej se omenja Irska, kjer je manjšinski jezik irska gelščina, ki ima danes status uradnega jezika EU. Spodnja tabela prikazuje »samo večje skupine govorcev manjšinskih jezikov; upoštevani niso bili nekateri jeziki, ki so bili nedavno priznani kot *manjšinski*, kot npr. arvanitskoalbanski, ingrijski, jidiš, kašubski, korziški, kreolske skupine, latgalski, livonski, lužiškosrbski, dolnjesaški (plattduutsch), rusinski, setujski, tornedalskofinski, valonski in vörujski« (Wikipedija 2016).

V EU je priznanih »pet skupin manjšinskih jezikov:

- Uradni jezik države članice EU, ki ni uradni jezik Unije (luksemburščina).
- Manjšinski jezik, ki se govori v eni sami državi članici (sardinščina).
- Manjšinski jezik, ki se govori v dveh ali več državah članicah (okcitanščina).
- Uradni jezik države članice, ki je v drugi državi manjšinski (slovenščina v Avstriji in Italiji).
- Neteritorialni jezik, ki se govori v več državah članicah, a mu ni moč pripisati stalnega ozemlja (romščina)« (Wikipedija 2016).

2.1 Jezik kot konstitutivni element etničnosti in pokazatelj različnosti

Jezik ima pomembno vlogo pri oblikovanju in ohranjanju etničnih skupnosti, saj je med najmočnejšimi zunanji kazalci »etnične identitete, zelo vidna sestavina solidarnosti neke skupnosti« (King 1997, 493–494). Čeprav je jezik med najmočnejšimi zunanji kazalci etnične identitete, ni edini. Isajiw (1992, 8–9) in Schmidt (2008, 6) razlikujeta zunanje in notranje vidike etnične identitete. Zunanji vidiki se nanašajo na rabo jezika, izvajanje tradicij, sodelovanje v etničnih mrežah, institucijah, društvih in pri aktivnostih etničnih organizacij. Notranje vidike etnične identitete pa lahko razdelimo na kognitivne, moralne in čustvene.

Potrebno je opozoriti, da pojma jezikovne skupine in etnične skupine nista istoznačna, čeprav se v veliki meri prekrivata. Rečemo lahko, da je jezik dober indikator etničnih pojavov, a ne dosledno vselej v vseh primerih. Je tudi identifikator družbenih skupin, ki na temelju komunikacije ustvarja čvrste medsebojne vezi in na ta način oblikuje skupnost (Zupančič 2009, 60). Ob tem je treba omeniti nekaj izjem. Irci govorijo večinoma angleško, vendar imajo izjemno močan čut narodne pripadnosti in povezanosti; tudi v ZDA. Škoti imajo podobno prakso, nekoliko skromneje pa tudi Valižani (Wales). Na drugi strani je nemščina narodni jezik Nemcev, Švicarjev in Avstrijcev, a občutki (zavest) pripadnosti k narodu se veže na ozemlje in zgodovinske izkušnje. Jezik je tu igral le vlogo komunikatorja, ne pa tudi baze združevanja v enotno identificirano skupnost.

Na drugi strani pa nastopa nekaj izrazitih dilem. Makedonščina in bolgarščina sta si zelo blizu; nacionalni miti pa zelo različni. Jezikovna bližina je Bolgarom razlog za zanikanje avtentičnosti in samobitnosti makedonskega naroda. Prav tako imamo dilemo med Moldavci in Romuni:

enoten jezik, a zaradi različne zgodovinske usode različna pisava. Je to dovolj za opredelitev Moldavcev kot naroda? Zelo podobno dilemo imajo Finci in Kareli, pa tudi Nizozemci in Flamci, ali pa Valonci in Francozi (Zupančič 2009, 61).

2.2 Ogroženi jeziki v Evropski uniji

»Jezik je ogrožen, ko ga njegovi govorci nehajo uporabljati, ga uporabljajo v vse manjšem številu področij komunikacije in ga nehajo prenašati iz ene generacije v drugo. To pomeni, da ni novih govorcev, bodisi odraslih bodisi otrok« (UNESCO Ad hoc expert group on endangered languages 2003, 2).

Unesco je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja je izdal knjigo s celovitim seznamom ogroženih svetovnih jezikov (*Rdeča knjiga ogroženih jezikov*). Kasneje je ta seznam nadomestil *Atlas ogroženih jezikov sveta*. Leta 2002 in 2003 je Unesco pozval začasno ustanovljeno mednarodno skupino strokovnjakov, naj razvije okvir za klasifikacijo vitalnosti jezika. Omenjeni okvir navaja devet stopenj vitalnosti, od tega se jih pet nanaša na jezike, ki so ogroženi, in sicer (Moseley 2010, 11–12):

- A) Ranljiv: Večina otrok ali družin neke skupnosti uporablja jezik staršev kot prvi jezik. Njegova uporaba je omejena le na določene družbene domene (npr. na dom, kjer otroci vstopajo v interakcijo s svojimi starši in stari starši).
- B) Dejansko ogrožen: Otroci se doma ne učijo več maternega jezika. Starši še vedno lahko govorijo s svojimi otroki svoj materni jezik, njihovi otroci pa ga običajno ne uporabljajo.
- C) Resno ogrožen: Jezik uporabljajo samo stari starši in starejše generacije; medtem ko generacija staršev jezik sicer še razume, ne uporablja pa ga v pogovoru z otroki ali med seboj.
- D) Skrajno ogrožen: Najmlajši govorci v vsakodnevnih interakcijah ne uporabljajo maternega jezika. Starejša generacija se jezika delno še spominja, vendar ga uporablja v redkih primerih, saj jezik govorijo le redki.
- E) Izumrl: Nihče več ne govori jezika, niti se ga ne spominja.

Unescov Atlas ogroženih jezikov navaja, da je v EU ogroženih 128 jezikov (Prys Jones 2013, 17).

Slika 1: Ogroženi jeziki v Evropski uniji

Vir: Moseley 2010, 25.

Med *ranljive jezike* v Evropski uniji Unescov Atlas ogroženih jezikov uvršča: alemanski jezik (v Avstriji, Švici, Nemčiji, Franciji, Italiji in Lihtenštajnu), baskovščino (v Španiji in Franciji), bavarščino (v Avstriji, Švici, na Češkem, v Nemčiji, na Madžarskem in v Italiji), beloruščino (v Belorusiji, Litvi, Latviji, na Poljskem, v Rusiji in Ukrajini), čuvaščino (v Rusiji), farski jezik (na Ferskih otokih), latgalski jezik (v Latviji in Rusiji), rusinščina (na Madžarskem, Poljskem, v Romuniji, na Slovaškem in v Ukrajini), venetščina (na Hrvaškem, v Italiji in Sloveniji), valižanščina (v Veliki Britaniji) in še nekatere druge.

Med *dejansko ogrožene jezike* spadajo: aragonski jezik (v Španiji), albanščina arbëreshë (v Italiji), aromansko narečje (v Albaniji, Bolgariji, Grčiji, Makedoniji in Srbiji), narečje campidanese (v Italiji), kimbrijski jezik (v Italiji), korziščina (v Franciji in Italiji), furlanščina (v Italiji), gaskonjski jezik (v Španiji in Franciji), irščina (v Veliki Britaniji in na Irskem), ladinski jezik (v Italiji), lombardski jezik (v Švici in Italiji), piemontski jezik (v Italiji), plautdietsch (v Ukrajini), rezijanščina (v Italiji), škotska gelščina (v Veliki Britaniji), vjoro-seto (v Estoniji in Rusiji), jidiš (v Avstriji, Belgiji, Belorusiji, Švici, na Češkem, v Nemčiji, na Danskem, v Estoniji, na Finskem, v Franciji, Veliki Britaniji, na Madžarskem, v Italiji, Litvi, Luksemburgu, Latviji, Moldaviji, na Nizozemskem, Norveškem, Poljskem, v Romuniji, Rusiji, na Slovaškem, Švedskem in v Ukrajini) in še številni drugi.

Med *resno ogrožene jezike* spadajo: arbanaški jezik (na Hrvaškem), bretonsko narečje (v Franciji), istrski jezik (na Hrvaškem), kašubski jezik (na Poljskem), severno-frizijski jezik (v Nemčiji), pikardski dialekt (v Belgiji in Franciji), vepsijski jezik (v Rusiji), zahodna marijščina (v Rusiji) in mnogi drugi.

Med *skrajno ogrožene jezike* v Evropski uniji Unescov Atlas ogroženih jezikov uvršča: kornijski jezik (v Veliki Britaniji), ghomara jezik (v Maroku), livonijski jezik (v Latviji), manski jezik (v Veliki Britaniji), tsakonijski jezik (v Grčiji), votijski jezik (v Rusiji) in še nekaj drugih.

Med *izumrlimi jeziki* v Evropi so: aldernejska francoščina (v Veliki Britaniji), dalmatinščina (na Hrvaškem), slovinščina (na Poljskem), sinhaja srir jezik (v Maroku), sened jezik (v Tuniziji) in ubiški jezik (v Turčiji) (Moseley 2010, 24).

2.3 Dejavniki ohranjanja in izumiranja jezikov

Ohranjanje in izumiranje jezikov je povezano z različnimi dejavniki.

Med dejavnike, ki lahko pripomorejo bodisi k ohranjanju bodisi k izumiranju jezika, Baker in Prys Jones (1998, 185) prištevata ekonomske in socialne spremembe, politiko in moč, »družbene razmere sporazumevanja« med pripadniki jezikovne manjšine na lokalni ravni, ter obseg zakonodaje in institucionalne podpore, ki je namenjena ohranjanju manjšinskega jezika.

Giles, Bourhis in Taylor (1977, 309–318) so zasnovali model etnolingvistične vitalnosti. Model vključuje tri dejavnike, ki vplivajo na vitalnost manjšinskega jezika: status, demografijo in institucionalno podporo.

Statusne spremenljivke so »tiste, ki pripadajo določeni obliki prestižnih spremenljivk jezikovne skupine v medskupinskem kontekstu« (Giles, Bourhis in Taylor 1977, 309). To pomeni, da z višjim statusom skupine naraščata tudi njena vitalnost in njena zaželenost. Statusne spremenljivke so štiri, prva je ekonomska, ki se nanaša na obseg nadzora, ki ga ima neka skupina nad materialnimi in finančnimi dobrinami svoje skupnosti. Druga statusna spremenljivka je socialni status, ki se nanaša na podobo skupine, kako se vidijo sami in kakšni so v očeh drugih skupin. Tretja statusna spremenljivka je zgodovinsko-socialna spremenljivka. Četrto spremenljivko lahko razdelimo na status znotraj skupnosti (kaj menijo pripadniki o svojem jeziku) in na status zunaj skupnosti (kaj menijo druge skupine o tem jeziku).

Drugi dejavnik, ki vpliva na vitalnost, je povezan z demografskimi spremenljivkami. Lahko ga razdelimo na dva poddejavnika: dejavnik razpršenosti in dejavnik zgoščenosti skupine. Spremenljivke razpršenosti skupine so povezane z relativno številčnostjo skupine in z njeno koncentracijo na ozemlju. Prav tako pomembno je število članov, ki jih ima skupina glede na prevladujočo skupino. Drugi poddejavnik je zgoščenost skupine: absolutno število pripadnikov

skupine, stopnja natalitete glede na prevladujočo skupino, mešani zakoni, imigracija in emigracija (Giles, Bourhis in Taylor 1977, 312–315).

Tretji dejavnik, ki vpliva na vitalnost, je institucionalna podpora določeni skupini. Ta se nanaša na pomoč, ki jo skupina prejema od nacionalnih ali regionalnih institucij. Povezana je tudi s stopnjo organiziranosti skupine. Skupina, ki se je sposobna ustrezno organizirati, ima več možnosti za preživetje (Giles, Bourhis in Taylor 1977, 315–318).

Sociolingvist Fishman (1991) je predstavil skupek dejanj, usmerjenih v zaustavitev opuščanja jezika, ki preko različnih faz jezikovnega pešanja lahko vodi celo v smrt samega jezika. Njegov model ponuja Lestvico stopenj medgeneracijske razpoke (*Graded Intergenerational Disruption Scale – GIDS*) (Fishman 1991, 87–114.), ki je sestavljena iz osmih stopenj ali faz in je neke vrste vodnik po stanju manjšinskega jezika oziroma po stopnjah njegove ogroženosti in prizadetosti.

8. *stopnja* pomeni najslabše stanje, v katerem se lahko znajde jezik. Večina maloštevilnih govorcev pešajočega jezika so starejši ljudje, ki najverjetneje nimajo nikogar, s katerim bi komunicirali v tem jeziku, saj so pogosto družbeno osamljeni in razpršeni, kar pa le redko omogoča interakcijo.

7. *stopnja*: Jezik pri komunikaciji uporabljajo osebe, ki so starostno že izven rodne dobe. Jezik, ki ga uporabljajo odrasli z maloštevilnimi transmissijskimi povezavami, verjetno umre takrat, ko premine najstarejša generacija.

6. *stopnja* je odločilna faza, saj se na tej stopnji znanje jezika prenaša iz generacije v generacijo, iz družine na potomce po zaslugi medgeneracijskega neformalnega govornega sporazumevanja in demografske zgoščenosti govorcev (dom – družina – sosesčina) ter njegovega širjenja na jezik skupnosti.

5. *stopnja*: Na tej stopnji manjšinski jezik, ki ga govorijo v družini, šoli in skupnosti, prehaja iz govorne v pisno rabo. Ta je pomembna, saj omogoča lažjo komunikacijo s pomočjo novih sredstev v času in prostoru.

4. *stopnja*: Na tej stopnji se manjšinski jezik pridruži jeziku celotne skupnosti s pomočjo obveznega osnovnega izobraževanja. Samo demografsko in ekonomsko močna skupnost lahko relativno varno premaga to stopnjo.

3. *stopnja*: Glede na predhodno fazo manjšinski jezik sedaj vstopa v okolje nižjih delovnih mest na lokalni/regionalni ravni, tako med govorce manjšinskega kot med govorce večinskega jezika. Če se v tej fazi ustvari široka ekonomska podlaga, ki bi znala preseči pobude posameznika, bi to pomenilo dati spodbudo jeziku na področju dela oziroma ustvariti podjetja z osebjem in storitvami, kjer bo pomembno poznati/pravilno uporabljati manjšinski jezik pri delu, in sicer ne samo na lokalni, temveč tudi nacionalni in mednarodni ravni.

2. *stopnja*: Prisotnost jezika se razširi na nižje vladne službe in množična občila. Javne vladne ustanove lahko ponudijo svoje storitve z uporabo manjšinskega jezika. Zdravstvene službe, poštni uradi, sodišča, policija, telefonske družbe, banke in veleblagovnice lahko prav tako pokažejo voljo do sporazumevanja v manjšinskem jeziku. Večja pravica do odločanja, ki je priznana manjšinskim regijam na izobraževalnem, ekonomskem in političnem področju, pomeni hkrati večjo moč lokalnega jezika, da oblikuje mnenje svoje skupnosti.

1. *stopnja*: Na zadnji stopnji se manjšinski jezik povzpne na višjo raven izobraževalnih (fakultete), strokovnih in vladnih dejavnosti ter večjih sredstev obveščanja in njihove produkcije.

Naslednji model, ki je povezan z vprašanjem jezikovne vitalnosti, je pripravila skupina strokovnjakov za ogrožene jezike, v okviru enote za nesnovno kulturno dediščino pri Unescu. Ta model se imenuje *Jezikovna vitalnost in ogroženost (Language vitality and endangerment)*. Prvih šest dejavnikov ocenjuje vitalnost nekega jezika in njegovo morebitno stanje ogroženosti, druga dva dejavnika ocenjujeta odnos do jezika, dodatni dejavnik pa je namenjen ocenjevanju potrebe po dokumentiranju jezikovne dediščine (UNESCO Ad hoc expert group on endangered languages 2003, 7–15).

Preglednica 1: Unescov dejavnik 1: Medgeneracijski prenos

Stopnja ogroženosti	Raven vitalnosti	Populacija govorcev
Varen	5	Jezik uporablja celotna populacija, od otrok dalje.
Ogrožen	4	Jezik uporabljajo nekateri otroci v vseh domenah; vsi otroci pa ga uporabljajo v omejenih domenah.
Razpadajoč	3	Jezik uporablja generacija staršev, naraščajoče s starostjo.
Izumirajoč	2	Jezik uporablja generacija starih staršev.
Na robu izumrtja	1	Jezik uporabljajo redki govorcev generacije prastarih staršev.
Mrtev	0	Govorcev ni.

Vir: UNESCO Ad hoc expert group on endangered languages 2003, 7–8.

2. *dejavnik: Absolutno število govorcev*. Poleg registriranja absolutnega števila govorcev je potrebno referenčne podatke in vire zabeležiti in preveriti glede na njihovo verodostojnost.

3. *dejavnik: Delež govorcev v celotni populaciji*. Število govorcev v skupini glede na celotno populacijo je najpomembnejši kazalnik vitalnosti jezika v primerjavi z absolutno številčnostjo populacije govorcev.

4. *dejavnik: Sprememba domen rabe jezika.* Dejavnik pojasnjuje in ocenjuje, kje in s kom se uporablja jezik ter ob kakšnih priložnostih. Bolj ko se jezik dosledno in neprekinjeno uporablja, toliko močnejši postane.

5. *dejavnik: Odziv na nove domene in medije.* Nove domene rabe jezika so na primer šole, nova področja zaposlovanja, novi mediji, vključno z radiem, televizijo in svetovnim spletom.

6. *dejavnik: Gradiva za jezikovno izobraževanje in opismenjevanje.* Večja raznolikost gradiv, uporabljenih pri poučevanju, pomeni hkrati večjo moč jezika.

7. *dejavnik: Odnos do jezika in politik, vključno z uradnim statusom in rabo jezika, na vladni in institucionalni ravni.* Ta dejavnik opozarja na odnos oseb izven jezikovne skupnosti do zadevnega jezika. Vlade in institucije spodbujajo eksplicitne politike in/oziroma impliciten odnos do prevladujočih in podrejenih jezikov.

8. *dejavnik: Odnos pripadnikov skupnosti do svojega jezika.* Ta dejavnik je povezan z odnosom pripadnikov jezikovne skupnosti do svojega jezika. Ne glede na to, ali je ta odnos pozitiven, indiferenten ali negativen, prihaja do njegove interakcije z vladnimi politikami in se spreminja v družbeni pritisk, namenjen ustvarjanju pogojev za širšo rabo jezika v različnih domenah.

9. *dejavnik: Količina in kakovost dokumentacije.* Jezikovna skupnost bi morala v idealnih pogojih imeti obilico zapisanega, prevedenega in analiziranega gradiva. Gradiva bi morala vključevati slovnice in slovarje, besedila za široko objavo ter dovolj kakovostnih avdio in video posnetkov.

3 PRAVNI OKVIR IN PRAKSA RABE MANJŠINSKIH JEZIKOV

Svet Evrope (SE) se ukvarja z vsemi najpomembnejšimi vprašanji evropske družbe. Podlaga varstva manjšinskih jezikov so dokumenti o varstvu človekovih pravic in manjšin, spoštovanju raznolikosti in odpravi diskriminacije ter preprečevanju nestrpnosti.

Glavni cilj jezikovne politike Evropske unije (EU) je večjezičnost, ohranjanje jezikovne raznolikosti ter povečanje jezikovne in kulturne senzibilnosti njenih državljanov. EU posebej skrbi tudi za zaščito in spodbujanje rabe regionalnih jezikov, jezikov manjšin in znakovnih jezikov kot pomembnega dela evropske jezikovne raznolikosti. Dejavnost Evropskega parlamenta (EP) odraža nenehna in vztrajna prizadevanja za ohranjanje manjšinskih jezikov in podporo jezikovni raznolikosti. Glavni nosilci odločanja na področju jezikovne politike so nacionalne vlade držav članic, tudi pri jezikih, zajetih v Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ELRMJ). To torej pomeni, da je glavna jezikovnopolitičnega delovanja še vedno prepuščena vsaki posamezni državi članici.

3.1 Pravna podlaga v okviru Sveta Evrope

SE je v začetku 90. let prejšnjega stoletja sprejel dva pravno obvezujoča dokumenta, ki vsebujeta določbe o zaščiti manjšinskih jezikov, Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin (v nadaljevanju Okvirna konvencija) in ELRMJ. V nalogi navajam samo tiste člene obeh dokumentov, ki izrecno govorijo o manjšinskih in regionalnih jezikih.

1. člen *ELRMJ* (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 17/2000) prinaša definicijo regionalnih in manjšinskih jezikov, ki pravi, da so »regionalni ali manjšinski jeziki« tisti jeziki, »ki jih tradicionalno uporabljajo na določenem ozemlju države državljanji te države, ki sestavljajo skupino, številčno manjšo od preostalega prebivalstva te države, in ki se razlikujejo od uradnega jezika ali uradnih jezikov te države; izraz ne vključuje niti narečij uradnega jezika ali uradnih jezikov države niti jezikov migrantov.« 7. člen listine vsebuje splošne cilje in načela, ki se nanašajo na vse regionalne ali manjšinske jezike, ki se govorijo na ozemlju neke države. Določbe iz III. dela (členi od 8 do 14) »se nanašajo na različna področja, kot so izobraževanje, sodne oblasti, upravni organi in javne službe, mediji, kulturne dejavnosti in ustanove ter gospodarsko in družbeno življenje« (Brezovnik 2011, 29).

Členi od 10 do 19 *Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin* (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 4/1998) vsebujejo načelna stališča o uporabi manjšinskega jezika: npr. v upravi, v kazenskem postopku, pri uporabi imen in priimkov, pri topografskih dvojezičnih napisih itd.¹ O uporabi manjšinskega jezika v šolstvu Okvirna konvencija za

---

¹ Krajevne označbe v jeziku manjšine lahko uporabljajo npr. Lužiški Srbi v Nemčiji, »ustrezne primere dvojezičnih krajevnih napisov« pa lahko zasledimo tudi »na Madžarskem, v Ukrajini itd.« (Brezovnik 2011, 32).

varstvo narodnih manjšin (členi od 12 do 14) manjšinam npr. zagotavlja: »enake možnosti za dostop« do izobraževanja in raziskovanja, »dostop do učbenikov«, »stike med učenci in učitelji različnih skupnosti« in »možnosti za šolanje«. Države pogodbenice naj si »prizadevajo, da v okviru svojih izobraževalnih sistemov v kar največji možni meri zagotovijo, da imajo pripadniki narodnih manjšin enake možnosti za učenje jezika manjšine ali za izobraževanje v tem jeziku« (14. člen).²

Poleg omenjenih dokumentov naj omenim še nekatera priporočila Parlamentarne skupščine SE, ki se nanašajo na zaščito in razvoj jezikovne in kulturne raznolikosti; na izobraževanje, ki vključuje vse jezikovne in kulturne skupine; na medijsko produkcijo manjšin v njihovem lastnem jeziku; na oblikovanje politik za ohranjanje in revitalizacijo ogroženih manjšinskih jezikov in dialektov:

1. Priporočilo 814 (1977) o sodobnih jezikih v Evropi – Recommendation 814 (1977) on Modern Languages in Europe.
2. Priporočilo 928 (1981) o izobraževalnih in kulturnih problemih manjšinskih jezikov in dialektov v Evropi – Recommendation on the educational and cultural problems of minority languages and dialects in Europe.
3. Priporočilo 1353 (1998) o dostopu manjšin do visokošolskega izobraževanja – Recommendation 1353 (1998) on access of minorities to higher education.
4. Priporočilo 1383 (1998) o jezikovni diverzifikaciji – Recommendation 1383 (1998) on Linguistic Diversification.
5. Priporočilo 1740 (2006) o položaju maternega jezika v šolskem izobraževanju – Recommendation 1740 (2006) on The place of the mother tongue in school education.
6. Priporočilo 1773 (2006) o smernicah glede uporabe manjšinskih jezikov na radiu in televiziji ter standardih Sveta Evrope: potreba po povečanju sodelovanja in sinergije z OVSE – Recommendation 1773 (2006) on the 2003 guidelines on the use of minority languages in the broadcast media and the Council of Europe standards: need to enhance co-operation and synergy with the OSCE.
7. Priporočilo 1943 (2010) o krepitvi ukrepov za zaščito in oživitve zelo ogroženih jezikov – Recommendation 1943 (2010) on strengthening measures to protect and revive highly endangered languages.

---

² Navajam samo nekatere primere, kako so v izobraževalnih sistemih različnih držav te obveznosti že sedaj uresničene: npr. »v Romuniji, Italiji, na Nizozemskem, Norveškem, Finskem, v Avstriji, na Danskem, v Belgiji in Nemčiji. Madžarska prav zdaj gradi šolski sistem v jeziku manjšine« (Brezovnik 2011, 33).

Obrazložitevno poročilo (Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report 1993: 40, po Brezovnik 2011, 33) pojasni, da izraz območje, ki ga »tradicionalno naseljujejo pripadniki narodnih manjšin« zajema le tiste manjšine, ki na tem območju še živijo (in ne zgodovinske manjšine).

8. Priporočilo 1944 (2010) o Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih – Recommendation 1944 (2010) on the European Charter for Regional or Minority Languages.

3.2 Pravna podlaga v okviru Evropske unije

EP je izdal vrsto resolucij, ki od Komisije zahtevajo, da sprejme ukrepe, ki bodo spodbujali rabo manjšinskih jezikov. V nadaljevanju navajamo nekatere najpomembnejše resolucije o ukrepih v korist manjšinskih jezikov.

Leta 1981 sprejeta *Resolucija o listini Skupnosti o regionalnih jezikih in kulturah ter o listini o pravicah narodnih manjšin – Resolution on a Community charter of regional languages and cultures and on a charter of rights of ethnic minorities* (Official Journal of the EU, št. C 287/81) zahteva od lokalnih, regionalnih in nacionalnih oblasti, da pripadnikom jezikovnih manjšin zagotovijo uporabo njihovega jezika na področju šolstva, sredstev javnega obveščanja ter v javnem življenju in na področju socialnih zadev (1. člen).

V *Resoluciji o ukrepih v korist manjšinskih jezikov in kultur v Evropski skupnosti – Resolution on measures in favour of minority languages and cultures* (Official Journal of the EU, št. C 68/83) iz leta 1983 EP »poziva Evropsko komisijo, da prouči zakonodajo in prakso posameznih držav članic, ki diskriminira manjšinske jezike, ter pripravi ustrezne ukrepe za odpravo takšne diskriminacije« (1. člen).

V 2. členu *Resolucije o jezikih in kulturah regionalnih in etničnih manjšin v Evropski skupnosti – Resolution on the languages and cultures of regional and ethnic minorities in the European Community* (Official Journal of the EU, št. C 318/87) iz leta 1987 je med drugim poudarjena potreba, da države članice »ustvarijo osnovne pogoje za ohranitev in pospeševanje regionalnih in manjšinskih kultur in jezikov«. 5. člen resolucije govori o vzgojnih ukrepih v jezikih manjšin, 6. člen o uporabi regionalnih oziroma manjšinskih jezikov na področju zakonodaje in uprave, 7. člen o množičnih medijih v manjšinskih oziroma regionalnih jezikih, 8. člen zajema področje kulturne infrastrukture, 9. člen pa o uporabi regionalnih in manjšinskih jezikov na gospodarskem in socialnem področju.

Resolucija o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti – Resolution on linguistic and cultural minorities in the European Community (Official Journal of the EU, št. C 61/94) iz leta 1994 poudarja, da bi vsi manjšinski jeziki morali uživati pravno varstvo na podlagi pravnega statusa v posameznih državah članicah (3. člen), 4. člen pa govori o rabi manjšinskih jezikov na področju šolstva, pravosodja, javne uprave, medijev, topografskih oznak ter na drugih področjih javnega in kulturnega življenja.

EP je 13. decembra 2001 sprejel *Resolucijo o regionalnih in manj rabljenih evropskih jezikih – European Parliament resolution on regional and lesser-used European languages* (Official

Journal of the EU, št. C 177 E/02). Resolucija v 4. členu poziva Evropsko komisijo k zagotavljanju ukrepov, ki bodo podpirali jezikovno raznolikost, v 6. členu pa je podan poziv Evropski komisiji in Svetu EU, naj od držav pristopnic zahtevata spoštovanje regionalnih in manjšinskih jezikov.

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. oktobra 2005 o vključevanju priseljencev v Evropi prek večjezičnih šol in izobraževanja (Uradni list EU, št. C 233 E/06) med drugim poudarja, da vključevanje priseljencev v šolo »ne sme ogroziti razvoja običajnega jezika sporazumevanja, ki se uporablja v izobraževalnem sistemu, zlasti če je ta jezik manjšinski.«

V *Resoluciji Evropskega parlamenta o novi okvirni strategiji za večjezičnost* (Uradni list EU, št. C 314 E/06) je poudarjeno, da so regionalni in manjšinski jeziki velika kulturna zakladnica in glede na to, da so del skupne kulturne dediščine, bi morala biti podpora njihovem ohranjanju vedno boljša.

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 24. marca 2009 o večjezičnosti: prednost Evrope in skupna zaveza (Uradni list EU, št. C 117 E/10) v 24. členu »spodbuja in podpira neobvezno uvajanje manjšinskih, avtohtonih in tujih maternih jezikov v šolske programe in/ali v izvenšolske dejavnosti.«

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. septembra 2013 o ogroženih evropskih jezikih in jezikovni raznolikosti v Evropski uniji (Uradni list EU, št. C 93/16) v 1. členu poziva EU in države članice, »naj bodo bolj pozorne na skrajno grožnjo, s katero se soočajo številni evropski jeziki, ki veljajo za ogrožene, in naj se iskreno zaveže varovanju in spodbujanju edinstvene raznolikosti jezikovne in kulturne dediščine Unije.« V Resoluciji je nadalje poudarjeno, »da je politika oživitve jezikov dolgotrajno delo, ki mora temeljiti na raznolikem in usklajenem načrtovanju ukrepov na različnih področjih, zlasti na področju izobraževanja, uprave, pri programih za medije in v umetnosti ter na vseh področjih javnega življenja. Nove tehnologije so lahko instrument za spodbujanje poznavanja, širjenja, učenja in ohranjanja ogroženih evropskih jezikov« (13. člen).

4 POBUDE EVROPSKE UNIJE ZA OHRANJANJE MANJŠINSKIH JEZIKOV

Da bi spodbujala učenje jezikov in ohranjala jezikovno raznolikost, je v zadnjih tridesetih letih EU sprejela vrsto strategij. Področje ukrepov za varstvo in spodbujanje manjšinskih jezikov in kultur je vzpostavila leta 1983. V političnem priporočilu je leta 2011 Odbor regij ugotovil, da obstaja potreba po »trdnejši pravni podlagi, ki bi omogočila specifične in ustrezno financirane ukrepe v korist jezikovnih manjšin« (Prys Jones 2013, 9).

4.1 Akcijski načrt in strategija Evropske unije

V odgovor na resolucijo EP z dne 13. decembra 2001 o regionalnih in manj rabljenih evropskih jezikih (Official Journal of the EU, št. C 177 E/02) in resolucijo Sveta z dne 14. februarja 2002 o zavzemanju za jezikovno raznolikost in učenje jezikov v okviru izvajanja ciljev evropskega leta jezikov 2001 – Council Resolution of 14 February 2002 on the promotion of linguistic diversity and language learning in the framework of the implementation of the objectives of the European Year of Languages 2001 (Official Journal of the European Communities, št. C 50/02)³ je Komisija julija 2003 sprejela akcijski načrt za spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti. Akcijski načrt je bil leta 2005 dopolnjen z novo okvirno strategijo za večjezičnost.⁴ Uspešnost akcijskega načrta na nacionalni in evropski ravni je Komisija jeseni 2007 povzela v poročilu, v katerem je poudarjeno, da si Komisija »prizadeva zagotoviti, da so zainteresirane strani za regionalne in manjšinske jezike dobro obveščene o možnostih dostopa do ustaljenih programov, zlasti programa vseživljenjskega učenja« (Evropska komisija 2007a, 18). Leta 2008 je Komisija sprejela sporočilo »Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza«, v katerem je zapisano, da »vsak nacionalni, regionalni, manjšinski jezik in jezik priseljencev, ki se govori v Evropi, doda svojo značilnost naši skupni kulturni dediščini« (Evropska komisija 2008, 6). Potrebna pa so dodatna prizadevanja za »povečanje števila poučevanih jezikov, zlasti glede drugega tujega jezika, pri čemer je treba upoštevati lokalne potrebe (obmejne regije, soobstoj skupnosti z različnimi jeziki itd.)« (Evropska komisija 2008, 10).

Evropska komisija pomaga tudi pri financiranju projektov in partnerstev, namenjenih ozaveščanju o manjšinskih jezikih, spodbuja njihovo učenje in poučevanje ter jim tako pomaga preživeti. Tako je denimo financirala študijo *Euromosaic*. Namen študije ni bil samo raziskati položaj regionalnih in manjšinskih jezikov v državah članicah EU, ampak tudi preučiti ovire in izzive, s katerimi se soočajo pripadniki manjšinskih jezikov (European Commission,

---

³ V resoluciji je med drugim zapisano, da so »vsi evropski jeziki enakovredni«, zato je v študijskih programih in izobraževalnih ciljih potrebno spodbujati »pozitiven odnos do drugih jezikov in kultur«.

⁴ V novi okvirni strategiji za večjezičnost je med drugim zapisano, da EU temelji na načelu »združenost v raznolikosti«. Ker je v EU poleg 20 uradnih jezikov Unije še približno 60 avtohtonih in mnogo neavtohtonih jezikov, ki jih govorijo skupnosti priseljencev, bi bilo treba ustrezno upoštevati poučevanje regionalnih in manjšinskih jezikov, kakor tudi priložnosti priseljencev, da se naučijo jezika države gostiteljice (in poučevanje jezikov priseljencev) (Evropska komisija 2005, 5).

Directorate-General for Education and Culture 1996; European Commission, Directorate-General for Education and Culture 2006).

V okviru podpore avtohtonim manjšinskim jezikom EU financira tudi nevladne organizacije, kot je npr. *European Bureau for Lesser Used Languages – Evropski urad za manj uporabljane jezike (EBLUL)*. Pri uveljavljanju svojih ciljev EBLUL tesno sodeluje z Evropsko komisijo in EP, institucijami držav članic, Svetom Evrope in drugimi. EBLUL sodeluje v projektih, ki jih financira EU, in posebnih projektih, ki jih financirajo vlade, regionalne in lokalne oblasti mnogih držav članic EU. Njegove glavne aktivnosti so zagotavljanje dnevnik novic o jeziku in kulturi prek lastne novinarske agencije EuroLang, izdaja publikacije Contact Bulletin Magazine, svetovalni servis, ki zagotavlja nasvete in informacije, dokumentacijski center, ki vsebuje obsežno zbirko literature in člankov, založniška hiša za regionalne, manjšinske in avtohtone jezike v Evropi, program študijskih obiskov med regijami manj uporabljenih jezikov v EU in organizacija evropskega dneva jezikov (Ó Riagáin 2002, 8).

EU je sprejela več ukrepov za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov. Med njimi so:

- *Projekt Keltskih, regionalnih in manjšinskih jezikov v tujini (CRAMLAP – Celtic, Regional and Minority Languages Abroad Project)* preko visokošolskega izobraževanja podpira keltske in druge regionalne jezike (McKendry 2006, 55–69).
- *Mreža za spodbujanje jezikovne raznolikosti (NPLD – Network to Promote Linguistic Diversity)* si prizadeva za jezikovno politiko in načrtovanje za uradne manjšinske in regionalne jezike ter jezike malih držav v Evropi (Prys Jones 2011, 3).
- Mrežo *Mercator* sestavljajo tri središča, ki se ukvarjajo s tremi specifičnimi raziskovalnimi področji: Mercator-Legislation (s sedežem v Barceloni) proučuje pravne in upravne vidike manjšinskih jezikov, Mercator-Media (s sedežem v Walesu) raziskuje prisotnost manjšinskih jezikov znotraj medijev, od tiskovin do digitalnih medijev, Mercator-Education (s sedežem v Leeuwardnu) pa se ukvarja s prisotnostjo manjšinskih jezikov v šolstvu, od predšolske dobe do univerze (Becat idr. 2002, 35).
- Projekt *ADUM* nudi informacije o programih EU namenjenih financiranju projektov, ki spodbujajo manjšinske jezike (ADUM, 2004).
- *ELDIA (European Language Diversity for All – Evropska jezikovna raznolikost za vse)* je interdisciplinarni raziskovalni projekt 7. okvirnega programa EU v letih 2010–2013. V njem so strokovnjaki osmih raziskovalnih in izobraževalnih ustanov šestih držav raziskovali večjezičnost, z namenom ponovne oživitve ogroženih manjšinskih jezikov (Toivanen idr. 2013, 7–9).
- *Socrates* je akcijski program s področja izobraževanja, znotraj katerega so nekatere akcije zelo pomembne za manj uporabljane jezike. Med njimi so *Erasmus, Comenius, Lingua, Minerva, Arion and Adult Education (Izobraževanje odraslih)* (ECOTEC 2008, 2).

- Program *Erasmus+* podpira nova strateška partnerstva na področju učenja in poučevanja regionalnih in manjšinskih jezikov (Evropska komisija 2016b, 13).
- Program *Lingua* je razširjen od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih, katere cilj je spodbujanje jezikovne raznolikosti, povečati kakovost poučevanja tudi manj uporabljanih jezikov (ECOTEC 2008, 10).
- V sklopu programa *Arion* je bilo organiziranih veliko študijskih obiskov, ki so se nanašali na poučevanje manj razširjenih jezikov (ECOTEC 2008, 10).
- Med ukrepi programa *Leonardo da Vinci* je npr. »spodbujanje jezikovnih kompetenc, tudi za manj splošno uporabljane in poučevane jezike, ter spodbujanje razumevanja različnih kultur v kontekstu poklicnega usposabljanja« (Sklep Sveta 1999/382/ES o izvedbi druge faze delovnega programa poklicnega usposabljanja Skupnosti, »Leonardo da Vinci«, Uradni list EU, št. L 146/99).
- Za podporo manjšinskim kulturam so bili na voljo trije programi: *Ariane*, *Raphael* in *Kaleidoskop*. Sedaj so omenjeni programi združeni v skupen program *CULTURE 2000* (*Kultura 2000*) (ECOTEC 2008, 11).

4.1.1 Politika promocije manjšinskega jezika

Celovita politika promocije manjšinskega jezika mora »zajemati ukrepe na čim več področjih posameznikovega življenja.« Pri tem je potrebno upoštevati, da so »razpoložljiva materialna sredstva in človeški viri, namenjeni promociji manjšinskega jezika, omejeni. Ta omejenost pa narekuje racionalen pristop do promocije manjšinskega jezika s skrbnim artikuliranjem potreb jezikovne manjšine in s pripravo njej prilagojenih pristopov« (Brezigar 2004, 109).

Teoretiki, ki se ukvarjajo s promocijo manjšinskega jezika (npr. Cooper 1989; Baker 2001) se pri politiki promocije manjšinskega jezika močno navezujejo na pristope, ki so lastni ekonomskim vedam. Tako je npr. Baker (2001, 69) mnenja, da je ekonomski status manjšinskega jezika ključni element jezikovne vitalnosti. Tudi Cooper izraža mnenje, da imata veliko skupnega trženje izdelkov in jezikovni marketing. Cooper (1989, 72) je zapisal: »Četudi mnogi strokovnjaki, ki se ukvarjajo z načrtovanjem jezika, ne vidijo sorodnosti med svojim početjem in delom menedžerjev, ki tržijo zobne paste, pralne praške ali avtomobile, imata ti dve dejavnosti veliko skupnega«.

Jezikovne manjšine se pri načrtovanju promocije manjšinskega jezika poslužujejo različnih konceptualnih okvirov in jih prilagajajo svojim potrebam. Osnovni element konceptualnih okvirov je načrtovanje, kako pridobivati znanje manjšinskega jezika, ki zajema napore tako za promocijo učenja kot tudi ponovnega učenja manjšinskega jezika (Baker in Prys Jones 1998, 206).

Cilj promocije manjšinskega jezika je namreč ustvarjanje priložnosti za učenje in rabo manjšinskega jezika.

4.1.2 Revitalizacija manjšinskih jezikov

Revitalizacija jezika je proces, ki je odvisen predvsem od zgodovinskih, družbenopolitičnih in ekonomskih dejavnikov. Jezikovne politike se oblikujejo, in kar je še pomembnejše, izvajajo in priznavajo v vseh družbenih domenah (Ricento 2006, 19). Opazovanje vloge jezika v družbenem življenju neke skupnosti mora upoštevati različne teoretične in metodološke izzive: če jezik postavimo v skupnost in ga povežemo z usodo njenih posameznih članov, lahko hitro opazimo, da ima vsaka jezikovna politika neposreden vpliv na življenje vsakega posameznika, na njegov položaj tako v manjšinski kot tudi v večinski skupnosti, na njegovo pojmovanje sveta in na njegov odnos do lastne kulture, etnije in jezika, kot tudi na odnos do večinske/druge kulture, etnije in jezika. Teorija jezikovne politike je in mora biti multidisciplinarna in interdisciplinarna, ker mora upoštevati znanje in izkušnje različnih humanističnih in družbenih ved, če želi odgovoriti na vprašanja, ki se nanašajo na odnos do jezika in družbe v večjezičnih in multietničnih državah. »Teorija sprejemanja, uporabe, zamenjave ali revitalizacije jezika nima pomena ali vrednosti, če se dojema kot sredstvo, ki opravičuje določeno jezikovno politiko« (Ricento 2006, 11).

Med avtorji obstajajo zelo različna mnenja o tem, na kaj se revitalizacija manjšinskega jezika nanaša. Za Paulstona et. al (1994, po Obiero 2010, 202) revitalizacija pomeni preporod jezika, tj. ponovno okrepitev jezika. Za Spolskyja (1995, po Obiero 2010, 202) je revitalizacija oblika ponovne oživitve jezika, katere cilj je obnovitev vitalnosti v jeziku, ki je izgubila ali je izgubljala to lastnost. Tsunoda (2005, 168) pa meni, da revitalizacija jezika vključuje ohranjanje jezika (kar se nanaša na jezike, ki so ogrožene, a so še vedno živi) in preporod jezika (kar ima opraviti z izumrlimi jeziki).

Fishman (1991) poskuša pojasniti prioritete, ki zaustavljajo izumiranje jezika. Sestavil je lestvico stopenj medgeneracijske razpoke (Graded Intergenerational Disruption Scale – GIDS), ki pri revitalizaciji jezikov postavlja prioritete.

Crystal (2000, 133–144) je mnenja, da je za revitalizacijo jezika pomembna ekonomska osnova jezikovne skupnosti. Predlaga šest postulatov, h katerim naj stremijo jezikovne manjšine, če želijo, da njihov jezik ne bi izumrl: (1) povečanje prestiža manjšinskega jezika pri večinski jezikovni skupnosti; (2) povečanje bogastva govorcev, ki pripadajo manjšinskemu jeziku, v primerjavi s pripadniki večinske jezikovne skupnosti; (3) povečanje legitimne moči govorcev, ki pripadajo manjšinskemu jeziku, z vidika pripadnikov večinske jezikovne skupnosti; (4) ohranjanje in povečevanje lastne prisotnosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu; (5) opismenjevanje govorcev v lastnem jeziku; (6) možnost uporabe sodobne elektronske tehnologije.

Yamamoto (1998, po Obiero 2010, 214) navaja devet dejavnikov za ohranitev in promocijo majhnih jezikov: obstoj prevladujočega dejavnika v prid raznolikosti; močan občutek etnične identitete znotraj ogrožene skupnosti; promocijo izobraževalnih programov o ogroženih jezikih

in kulturah; osnovanje dvojezičnih/dvokulturnih programov; usposabljanje maternih govorcev za učitelje; vključenost govorne skupnosti kot celote; vzpostavitev jezikovnega materiala, enostavnega za uporabo; razvoj pisne literature, tako tradicionalne kot nove; ter vzpostavitev in razvoj okoliščin, v katerih se jezik lahko uporablja.

4.2 Nacionalni projekti in pobude

Državni zbor Republike Slovenije je julija 2013 sprejel *Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko (2014–2018)* (Uradni list RS, št. 62/13). Posebno poglavje v resoluciji je namenjeno jezikovnim manjšinam, med katerimi imajo poseben pomen ustavno priznane jezikovne skupnosti. V okviru cilja »Zagotovitev pogojev za učinkovito jezikovno in siceršnje družbeno integracijo govorcev manjšinskih jezikov« Resolucija postavlja na področju italijanskega in madžarskega jezika naslednja ukrepa:

- »jezikovno usposabljanje javnih uslužbencev in funkcionarjev za komunikacijo v jezikih avtohtonih narodnih skupnosti,
- promocija jezikov avtohtonih narodnih skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja, informiranja in medijske dejavnosti, kulturne dejavnosti in znanstvenega raziskovanja (točka 2.1.5).«

Na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 sta nastala dva izvedbena dokumenta: *Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje* in *Akcijski načrt za jezikovno opremljenost*.

Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje v poglavju o »jezikih manjšin in priseljencev v Republiki Sloveniji« poudarja, »da imajo govorcev, katerih prvi jezik (materni jezik) ni slovenščina, v skladu s človekovimi pravicami in načeli EU pravico in možnosti ohranjati in razvijati lastni jezik in kulturo« (Vlada RS 2015a, 31). K bolj doslednemu uresničevanju dvojezičnosti »lahko prispeva tudi jezikovna politika, ki s pomočjo ukrepov nudi podporo pri zagotavljanju različnih možnosti pridobivanja jezikovnega znanja, prispeva k oblikovanju in razvijanju pozitivnih stališč in odnosa pripadnikov lokalne skupnosti do manjšinskega jezika ter vzpostavlja potrebne mehanizme nadzora nad uresničevanjem dvojezičnega poslovanja. Seveda pa so tudi pripadniki narodnih skupnosti odgovorni za ohranjanje in rabo manjšinskega jezika v vsakdanjem življenju« (Vlada RS 2015a, 32). Akcijski načrt vključuje tudi ukrepe, »s katerimi naj bi jeziki etničnih oz. narodnih manjšin postali vidnejši, povečal bi se nabor različnih možnosti za učenje manjšinskih jezikov in povečala bi se jezikovna zmožnost govorcev« (Vlada RS 2015a, 33).

V nadaljevanju so predstavljeni nekateri slovenski projekti v korist manjšinskim jezikom.

Preglednica 2: Slovenski projekti v korist manjšinskim jezikom

Naslov projekta	Obdobje trajanja projekta	izvajalec/nosilec projekta	Namen projekta
Romi v procesih evropske integracije: Modeli izobraževanja za Rome - pot k izboljšanju njihovega položaja in izboljšanju možnosti za zaposlovanje	2000-2006	Inštitut za narodnostna vprašanja – INV, Ljubljana (koordinatorica: dr. Vera Klopčič)	Namen projekta je prikazati možnosti za oblikovanje in razvoj izobraževalnih modelov za Rome, ki bo karseda upošteval njihove potrebe in njihov poseben položaj, ne bo pa usmerjen k odtujevanju Romov od njihovega jezika in njihove etnične identitete (INV 2016).
Percepcija kulturne in jezikovne raznolikosti v obmejnih mestih	september 2004- oktober 2006	dr. Sonja Novak Lukanovič (INV)	Namen projekta je opazovati in zaznavati problematiko, analizirati odnose med jeziki in med kulturami ter posledično tudi med različnimi etničnimi skupinami (INV 2016).
Učinkovitost dvojezičnih modelov izobraževanja na narodno mešanih območjih - izziv in prednost za Evropo jezikov in kultur	1. oktober 2006-30. september 2008	dr. Lucija Čok (Univerza na Primorskem, ZRS Koper)	Raziskava bo izhajala iz povezav pri uresničevanju splošnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja s specifičnimi cilji, s katerimi šole na narodno mešanem območju Slovenske Istre in Prekmurja prispevajo k socializaciji v jezikovno in etnično mešanem okolju ter s tem k ohranjanju identitete in razvijanju jezika italijanske in madžarske narodne skupnosti. V analizo bo vključeno vrednotenje učinkovitosti dvojezičnega izobraževanja pri doseganju (a) izbranih izobraževalnih ter (b) socializacijskih ciljev učencev o sobivanju različnih jezikovnih/etničnih skupnosti v mešanem okolju (INV 2016).
Jezik in ekonomija	1. februar 2008-30. januar 2011	dr. Sonja Novak-Lukanovič (INV)	Cilj raziskave je »opredeliti ekonomsko spremenljivko, ki zaznamuje vlogo in položaj posameznega jezika v etnično mešanem okolju, ter zaznati percepcijo menedžerskih struktur o vlogi jezika/jezikovni raznolikosti« (INV 2016).
E-kompetence učiteljev v dvojezičnih šolah	1. oktober 2011 - 31. avgust 2013	Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost – Muravidéki	Namen projekta: izobraževanje učiteljev na dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodih v

Naslov projekta	Obdobje trajanja projekta	izvajalec/nosilec projekta	Namen projekta
		Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Prekmurju (Vlada RS 2015c, 31–32).
Dvig jezikovnih kompetenc pedagoških delavcev v jeziku manjšin v dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodih Prekmurja in Porabja	1. september 2013 - 31. avgust 2015	Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost – Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Namen projekta: vzgojiteljem, učiteljem in vodstvenim kadrom dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodov v Prekmurju in Porabju zagotoviti možnosti za jezikovno usposabljanje v jeziku manjšin ter posodabljanje izobraževalnega sistema v dvojezičnih vzgojno-izobraževalnih zavodih (Vlada RS 2015c, 30–31).
Dvig jezikovnih kompetenc pedagoških delavcev pri jezikih manjšin v italijanskih šolah v Sloveniji in slovenskih oz. dvojezičnih šolah v Italiji	1. september 2013 - 31. avgust 2015	Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti/Comunità Autogestita costiera della Nazionalità italiana di Capodistria	Namen projekta je predvsem usposabljanje učitelje in razvijati njihove jezikovne in didaktične spretnosti (kompetence) ter nove strategije pri poučevanju v dvojezičnem območju s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije (Vlada RS 2015c, 29–30).

4.2.1 Izvajanje uspešne jezikovne politike v državah Evropske unije

Leta 2006 je bila z namenom povezati zainteresirane strani s področja izobraževanja za regionalne in manjšinske jezike ter jim omogočiti izmenjavo dobrih praks, organizirana evropska konferenca o »regionalnih in manjšinskih jezikih v izobraževalnih sistemih« (Evropska komisija 2007a, 18).

Ob upoštevanju poročila posebne predstavnice Združenih narodov za vprašanja manjšin Rite Izsák lahko dobre prakse izvajanja mednarodnih standardov za ohranjanje in oživljanje manjšinskih jezikov v Evropi razdelimo na naslednja področja (Izsák 2013, 18–35):

A) Javno šolstvo:

- V *Italiji* uživata ladinsko in nemško govoreča skupnost na območju avtohtone naselitve popolno zaščito, vključno s pravico do šolanja v maternem jeziku v vseh javnih šolah.
- Na *Finskem* sta kot državna jezika določena finščina in švedščina. Šolski sistem v švedsko govorečih predelih Finske se bistveno ne razlikuje od vsedržavnega sistema. Manjšinski

jezik je na teh območjih zaščiten, tako da obstaja vzporedni šolski sistem v švedskem učnem jeziku.

B) Zasebno šolstvo:

- Vsak državljan Litve in tujec, ki ima v *Litvi* stalno ali začasno bivališče, ima pravico do izobraževanja v državnem jeziku, lahko pa tudi v jeziku nacionalnih manjšin. Za pripadnike poljske manjšine v Litvi potekajo delavnice in tečaji v njihovem maternem jeziku.

C) Upravne, zdravstvene in druge storitve:

- V *Islandiji* se za zagotavljanje bolj učinkovitega dostopa do javnih informacijskih storitev poleg islandščine uporabljajo še angleščina, poljščina, srbohrvaščina, tajščina, španščina, litvanščina in ruščina.
- *Irska* zakonodaja omogoča dostop do informacij javnega značaja v irščini in angleščini, kjer je izvedljivo pa tudi v jezikih manjšinskih skupnosti.
- Po *angleški* zakonodaji so izvajalci zdravstvenih storitev dolžni zagotoviti informacije o njihovih storitvah vsem, ne glede na jezik.
- Na *Finskem* sta uradni tako finščina kot švedščina, zato uradi pogosto zagotavljajo storitve v obeh jezikih, v dvojezičnih občinah (kjer vsaj 8 % ali 3000 prebivalcev pripada etnični manjšini) pa v manjšinskem jeziku. Samiji, ki jih je približno 7500, imajo pravico dostopa do informacij, zdravstvenih in drugih storitev v svojem maternem jeziku.

D) Manjšinski jezik in identiteta:

- V *Bolgariji* lahko pripadniki turške manjšine uporabljajo imena v izvorni obliki.
- Na *Islandiji* so umaknili zahtevo, na osnovi katere so imigranti zaradi islandskega sistema patronimov morali spremeniti svoje ime v germansko varianto.
- Zakonodaja v *Albaniji* dovoljuje zapis patronimov v jeziku in pisavi narodnih manjšin.
- *Rusija* dovoljuje dvojezične ali trojezične (poleg ruščine tudi v uradnih jezikih »oblasts« – pokrajin oziroma provinc in »krajs« – okrajev) topografske oznake in napise ulic.

E) Manjšinski jezik na področju pravosodja:

- Sodišča *italijanske* pokrajine Bolzano vodijo sodne postopke enako v italijanščini in/ali nemščini.
- *Slovenska* zakonodaja določa, da na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, sodišča poslujejo tudi v jeziku pripadnika omenjenih narodnih skupnosti, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.

F) Mediji in manjšinski jeziki:

- Katalonske oblasti v *Španiji* zagotavljajo financiranje in davčne olajšave za medije (dnevne časopise, lokalne radijske in televizijske postaje, produkcijo filmov itd.) v katalonščini.

G) Participacija manjšin v javnem življenju:

- Na *Hrvaškem* imajo pripadniki manjšin pravico do volitev svojih zastopnikov v Sabor. Pripadniki manjšin lahko volijo najmanj pet in največ osem svojih zastopnikov v posebnih volilnih enotah. Imajo pravico do zastopnosti v predstavniških organih lokalne in

regionalne samouprave. Imajo pravico do posebnih predstavniških mest v državnem zakonodajnem organu in v predstavniških telesih lokalne samouprave.

- Na *Norveškem* je jezik Samijev sicer enakovreden z norveškim, vendar je ta enakopravnost ozemeljsko omejena.

4.2.2 Premagovanje jezikovnih ovir v slovenskem prostoru

Slovenija je večjezična država, saj v njej prebivajo manjšinske jezikovne skupine, ki kot prvi jezik uporabljajo italijanščino, madžarščino in romščino. Slovenija jasno izkazuje svojo zavezanost ohranjanju in oživljanju manjšinskih jezikov. Dokaz te zavzetosti pomeni na primer ratifikacija evropskih pogodb, predvsem ELRMJ. Kako lahko ELRMJ vendarle vpliva na nacionalno jezikovno politiko oz. konkretno na zaščito manjšinskih jezikov?

Republika Slovenija je svoje uvodno poročilo po ELRMJ predala 14. marca 2002. Drugo periodično poročilo je sledilo 13. junija 2005, tretje 2. junija 2009, četrto periodično poročilo o uresničevanju ELRMJ pa je predala Svetu Evrope 16. septembra 2013. Odbor strokovnjakov Sveta Evrope za ELRMJ je pripravil 4. evalvacijsko poročilo glede uveljavljanja listine v Republiki Sloveniji. Odbor strokovnjakov je v prvih treh ocenjevalnih poročilih ugotovil, da v Sloveniji veljajo »zelo visoki pravni standardi zaščite madžarskega in italijanskega jezika, kar je Slovenija ohranila in razvijala tudi v četrtem obdobju spremljanja izvajanja« (Svet Evrope 2013, 36). Kljub temu pa v 4. evalvacijskem poročilu za Republiko Slovenijo v potrditev Odboru ministrov Sveta Evrope predlaga naslednja priporočila za slovenske organe oblasti (Svet Evrope 2013, 38):

- »v sodelovanju z govorcami (naj) nemščino, hrvaščino in srbsščino priznajo kot manjšinske jezike, ki se v Sloveniji tradicionalno uporabljajo, ter zanje uporabijo določbe II. dela;
- razvijejo (naj) pouk romskega jezika in kulture na vseh primernih stopnjah;
- učinkovito (naj) ukrepajo, da bi zmanjšali razkorak med pravnim okvirom in dejanskim izvajanjem pri uporabi madžarščine in italijanščine pri zagotavljanju javnih storitev, pri gospodarskih in družbenih dejavnostih ter pri sporazumevanju z lokalnimi organi državne uprave;
- okrepijo (naj) ukrepe za ozaveščanje javnosti o regionalnih ali manjšinskih jezikih v osrednjem izobraževanju in množičnih medijih.«

Kot primer dobre prakse iz Slovenije je v poročilu o napredku izpostavljen uspeh romskih izobraževalnih inkubatorjev z najrazličnejšimi oblikami dela z romskimi otroki, mladino in njihovimi starši v njihovih okoljih, ki bi lahko pomagali prekiniti začarani krog socialne izključenosti Romov (Svet Evrope 2013, 17).

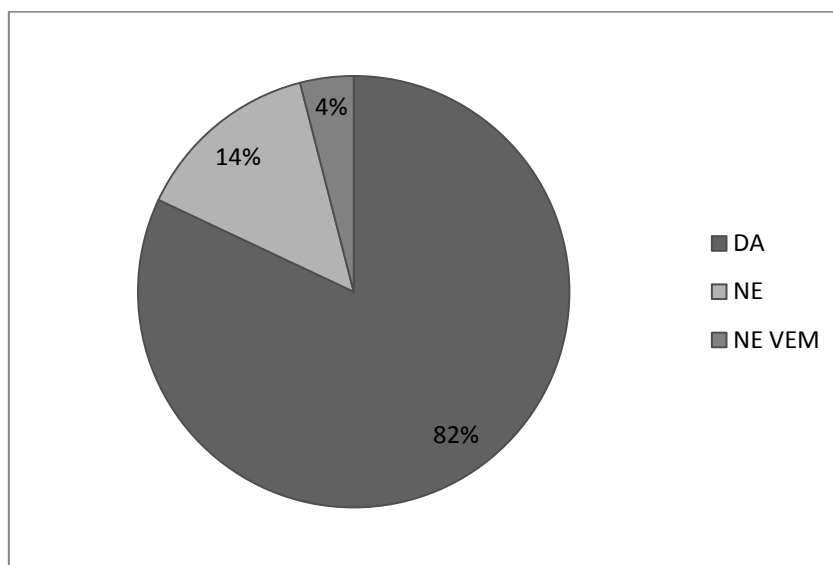
5 RAZISKAVA

V anketnem delu naloge (raziskavi) smo želeli preučiti stališča anketirancev o ogroženosti manjšinskih in regionalnih jezikov v Evropi, o politiki njihove promocije in o tem, ali je znanje manjšinskega jezika oziroma njegovo pridobivanje lahko sredstvo za doseganje določenih ekonomskih koristi. V ta namen je bil sestavljen vprašalnik za tiste goste skupine Eurotas hoteli, ki prihajajo iz evropskih držav, kjer živijo govorniki manjšinskih in regionalnih jezikov. Vprašalnik so izpolnjevali v poletnih mesecih leta 2016. Vprašalnik je kombinacija anketnih vprašanj odprtega tipa in tristopenjske oziroma štiristopenjske Likertove lestvice stališč. Pri vsaki trditvi so merjenci lahko izbrali in označili le en odgovor. Pred izvedbo anketiranja smo vprašalnik prevedli v angleški jezik, kajti ni mogoče zanikati, da je angleščina prevladujoč svetovni jezik znanosti, kulture, tehnologije in gospodarstva (English as an International language). Anketiranci, ki so privolili v sodelovanje, so podpisali informirano soglasje, da se rezultati ankete uporabijo za namene raziskave.

5.1 Izvedba anketiranja

V anketi je sodelovalo 50 anketirancev.

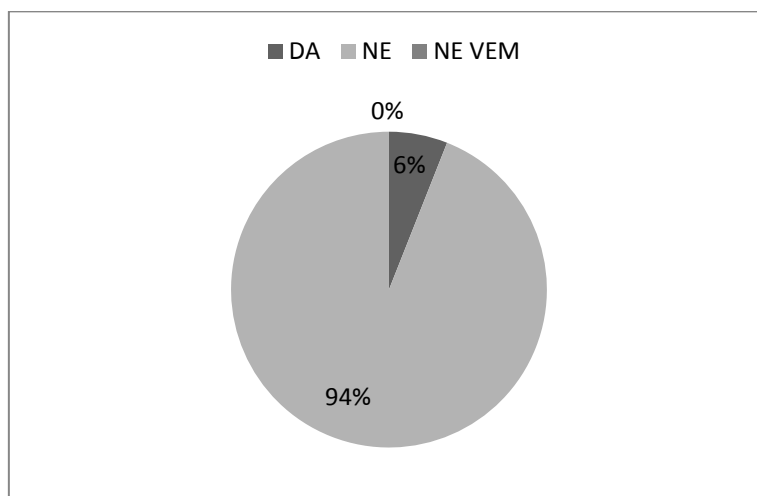
1. *Ali so po vašem mnenju manjšinski jeziki in regionalni jeziki v Evropi ogroženi?*

Slika 2: Mnenje anketirancev o ogroženosti manjšinskih in regionalnih jezikov v Evropi

41 (82 %) anketirancev je odgovorilo, da so manjšinski in regionalni jeziki v Evropi ogroženi, 7 (14 %) jih je odgovorilo, da ne, dva (4 %) anketiranca pa sta odgovorila »NE VEM«.

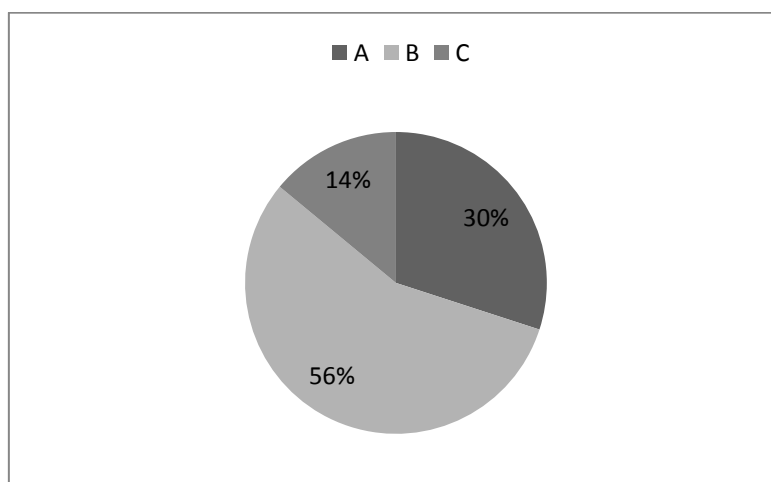
2. *Ali so vam poznani ukrepi EU za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov?*

Slika 3: Poznavanje ukrepov EU za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih ukrepov

Na omenjeno vprašanje so z »DA« odgovorili trije (6 %) anketiranci, z »NE« jih je odgovorilo 47 (94 %), »NE VEM« pa ni odgovoril nihče.

3. *Kateri ukrepi bi po vašem mnenju pripomogli k oživitvi ogroženih jezikov v Evropi?*

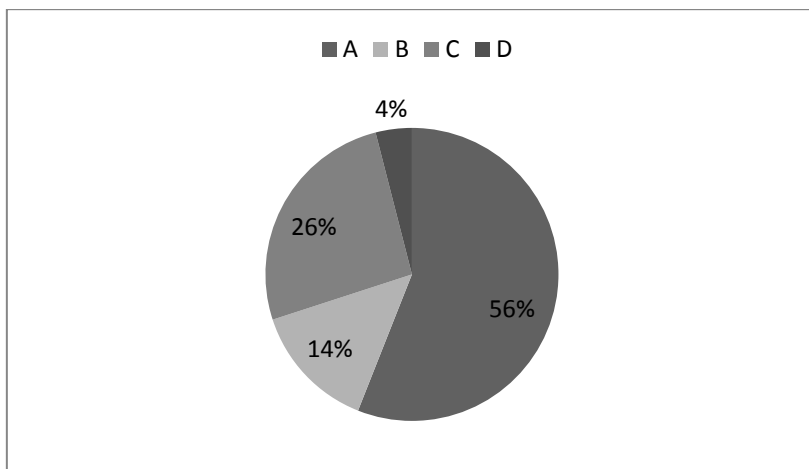
Slika 4: Mnenje anketirancev o ukrepih za oživitev ogroženih jezikov v Evropi

Možni so bili odgovori:

- a) Z zagotovitvijo medgeneracijskega prenosa jezika
- b) S podpiranjem izobraževanje v teh jezikih
- c) Z neposrednim financiranjem projektov v podporo ogroženim jezikom

Odgovor »a« je obkrožilo 15 (30 %) anketirancev, odgovor »b« pa 28 (56 %) anketirancev. Z neposrednim financiranjem projektov se strinja 7 (14 %) anketiranih oseb.

4. *Ali bi bilo po vašem mnenju dobro, da bi pripadniki manjšinskih jezikov ohranjali svoj materni jezik?*

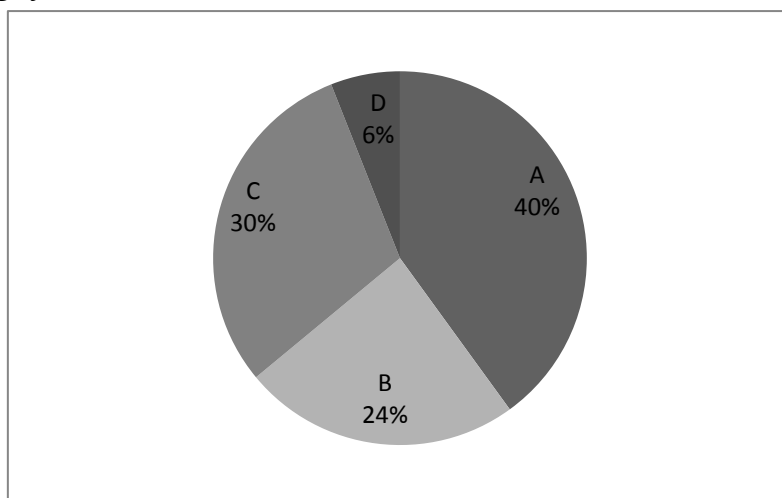
Slika 5: Mnenje anketirancev o ohranjanju maternega jezika med pripadniki manjšinskih jezikov

Možni odgovori:

- a) Dobro bi bilo
- b) Ni potrebno, pomembnejše je znanje večinskega jezika
- c) Ni potrebno, potrebnejše je znanje svetovnih jezikov, kot sta angleščina in nemščina
- d) Brez odgovora

Z odgovorom »dobro bi bilo« se strinja 28 (56 %) anketirancev, 7 (14 %) jih je mnenja, da je pomembnejše znanje večinskega jezika, 13 (26 %) jih je navedlo, da je potrebnejše znanje svetovnih jezikov (angleščine in nemščine), dva (4 %) anketiranca pa nista navedla odgovora.

5. *Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno, da bi se države posluževale politike promocije manjšinskega jezika?*

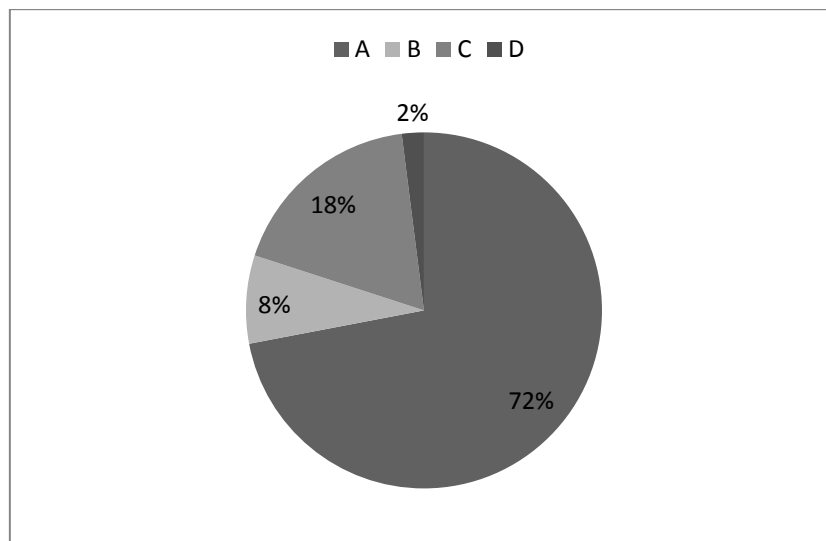
Slika 6: Mnenje anketirancev o potrebi evropskih držav po promociji manjšinskega jezika

Možni odgovori:

- a) Dobro bi bilo
- b) Ni potrebno
- c) Ni potrebno, potrebnejša je skrb za promocijo jezika večinskega prebivalstva
- d) Brez odgovora

Na prvi možni odgovor je odgovorilo 20 (40 %) anketirancev, z drugim odgovorom se jih strinja 24 % (12), 15 (30 %) jih je mnenja, da ni potrebno, da bi evropske države poskrbele za promocijo manjšinskega jezika, ampak je potrebnejša skrb za promocijo jezika večinskega prebivalstva, trije (6 %) anketiranci pa niso navedli odgovora.

6. *Kaj menite o tem, da pomanjkanje jezikovnih spretnosti predstavlja problem za poslovanje?*

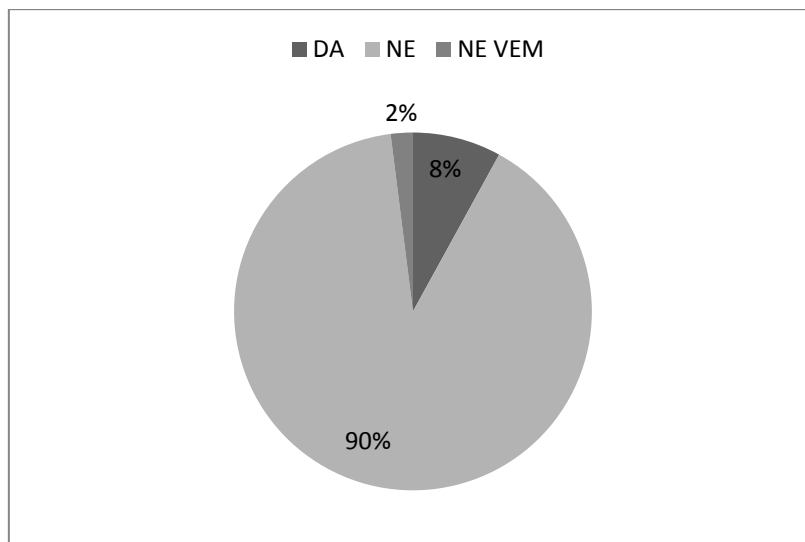
Slika 7: Mnenje anketirancev o vlogi jezika pri poslovanju

Možni odgovori:

- a) Predstavlja problem pri poslovanju
- b) Ne predstavlja problema
- c) Delno
- d) Brez odgovora

Večina anketiranih (72 %) je mnenja, da pomanjkanje jezikovnih spretnosti predstavlja problem pri poslovanju, z »ne« pa so odgovorili 4 (8 %) anketiranci. Odgovor »c« je obkrožilo 9 (18 %) anketirancev. Na odgovor »NE VEM« je odgovoril en anketiranec.

7. Imajo pripadniki manjšinskih jezikov enake možnosti za zaposlitev kot pripadniki večinskega naroda?

Slika 8: Mnenje anketirancev o možnostih zaposlovanja pripadnikov manjšinskih jezikov

Da imajo pripadniki manjšinskih jezikov enake možnosti pri zaposlovanju kot pripadniki večinskega naroda, se strinjajo štirje (8 %) anketiranci, odgovor »NE« jih je navedlo 45 (90 %), z »NE VEM« pa je odgovoril en anketiranec.

5.2 Obdelava in interpretacija podatkov

Ker je vprašanje jezika občutljivo politično vprašanje, se je Evropska komisija dolgo »izogibala vsaj priznati težnje« glede naraščajoče rabe angleščine. Leta 1988 je prav zaradi teh teženj oblikovala politično izjavo, da »je treba članice spodbujati, naj v izobraževalnem sistemu zagotovijo ponudbo vseh uradnih jezikov EU, četudi se kaže določena težnja po učenju le določenih jezikov« (Laitin 1997, 288). Angleščina je postala lingua franca EU, a iz političnih razlogov tega niso nikoli uradno priznali. Prav zato oz. kljub temu pa se v evropskih organih kažejo prizadevanja za podporo regionalnim in manjšinskim jezikom.

ELRMJ navaja potrebo »po odločnem ukrepanju za spodbujanje rabe regionalnih ali manjšinskih jezikov, da se varujejo« (člen 7/c). V III. del listine je vključenih 98 ukrepov v podporo jezikom, ki so v okviru tega dela listine določeni za varstvo. Za vsak jezik »se pogodbenica obvezuje, da bo uporabljala najmanj petintrideset odstavkov ali pododstavkov, izbranih med določbami III. dela te listine, med katerimi so vsaj trije izbrani iz 8. in najmanj trije iz 12. člena ter najmanj po eden iz 9., 10., 11. in 13. člena« (2. člen ELRMJ). V 4. evalvacijskem poročilu glede uveljavljanja listine v Republiki Sloveniji je odbor strokovnjakov Sveta Evrope za ELRMJ slovenskim organom oblasti med drugim priporočil, naj okrepijo

»ukrepe ozaveščanja o regionalnih ali manjšinskih jezikih v večinskem izobraževanju in množičnih občilih« (Svet Evrope 2013, 7).

Iz rezultatov ankete (Slika 3) je razvidno, da večina anketirancev (94 %) ne pozna ukrepov EU za ohranjanje in spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov, so pa mnenja, da bi k oživitvi ogroženih jezikov v Evropi najbolj pripomoglo izobraževanja v teh jezikih (56 %), zagotovitev medgeneracijskega prenosa jezika (30 %) in neposrednim financiranjem projektov v podporo ogroženim jezikom (14 %) (Slika 4). Med prednostnimi nalogami za oživitev ogroženih jezikov na evropski ravni bi moral biti glavni poudarek »na prenosu jezika doma« in zagotavljanju možnosti učenja ogroženih jezikov v okviru izobraževalnega sistema (Prys Jones 2013, 37). Za spodbujanje učenja in rabe ogroženih jezikov so potrebne »trdne politike izobraževanja« (Prys Jones 2013, 37–38).

Na podlagi pridobljenih rezultatov lahko potrdimo hipotezo 1, ki pravi, da so ukrepi za oživitev ogroženih jezikov nujni, če želimo preprečiti njihovo morebitno izumrtje.

Jeziki (tudi manjšinski in regionalni) lahko dajo konkurenčno prednost evropskemu gospodarstvu. »Podjetja, ki poslujejo v več jezikih, dokazujejo, da lahko jezikovna različnost in naložbe v jezike ter medkulturne kompetence pozitivno vplivajo na blaginjo in koristijo vsem« (Evropska komisija 2008, 7). Čeprav je angleščina vodilni poslovni jezik v svetu, pa je za pridobitev konkurenčnih prednosti evropskih podjetij in lažje osvajanje novih trgov pomembno znanje tudi drugih jezikov – med drugim tudi manjšinskih in regionalnih. Študija *Učinki pomanjkanja znanja tujih jezikov v podjetjih na evropsko gospodarstvo (Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise)*, ki jo je pripravil CILT (2006, 5), omenja, da se 11 % (195 majhnih in srednje velikih podjetij) vprašanih zaradi pomanjkanja znanja jezikov sooča z izgubami in da se bodo v prihodnje povečale potrebe po jezikovnih spretnostih (znanju jezikov). Tudi podatki iz anketnega vprašalnika (Slika 7) kažejo na to, da pomanjkanje jezikovnih spretnosti predstavlja problem za poslovanje.

Znanje jezikov ni koristno le pri prodaji in trženju, pač pa pri vseh gospodarskih dejavnostih (European Commission, Directorate-General for Education and Culture 2007, 9). Vsa podjetja komunicirajo »z različnimi kategorijami izvajalcev storitev in dobaviteljev z zgornjega dela verige. Vendar pa, zlasti ko gre za majhna in srednje velika podjetja, pogosto nimajo znanja in izkušenj ter virov, da bi vključila jezike v svoje poslovne načrte« (Evropska komisija 2008, 8). »Poročilo poslovnega foruma navaja prepričljive razloge za spodbujanje večjezičnosti v evropskih podjetjih in dokazuje, kako lahko jezikovna različnost ter vlaganje v znanje jezikov in medkulturne kompetence koristita vsem,« je prepričan komisar za večjezičnost Leonard Orban (European Commission. Press Release Database, 11. julij 2008). Na poslovnem forumu za večjezičnost (European Commission, Directorate-General for Education and Culture 2007, 6) je bilo poudarjeno, da mora jezikovna raznolikost postati za Evropo resnična konkurenčna prednost. To pa se bo zgodilo: a) če bodo nacionalne vlade spodbujale formalno in neformalno učenje vseh mogočih jezikov; b) če bodo na najvišji menedžerski ravni v podjetjih sprejeli

jezikovne strategije; c) če bodo organi na nacionalni, regionalni in lokalni ravni podprli podjetja pri njihovih prizadevanjih, ki se nanašajo na strateško uporabo jezikov in d) če bo vzpostavljena evropska platforma za nenehno izmenjavo najboljših praks, ki se nanašajo na jezike v poslovanju.

Čeprav manjšinske jezikovne skupine pogosto označuje relativno visoka stopnja brezposelnosti, nizka plača, revščina in nemoč (Baker 2001, 436), pa vendar vrsta manjšinskih jezikov dokazuje, da »imajo dodano gospodarsko vrednost v smislu zaposlitvenih možnosti ter realnega gospodarstva« (Prys Jones 2013, 8). Toda večina anketirancev (kar 90 %), ki so bili gostje skupine Eurotas hoteli, je mnenja, da govorci manjšinskih in regionalnih jezikov nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot pripadniki večinskega naroda (Slika 8). Njihovi odgovori potrjujejo trditev Meirion Prys Jones (2013, 8), da govorci mnogih ogroženih jezikov ne verjamejo, da ima njihov jezik »statusno vrednost ali gospodarski pomen.«

Evropska komisija (2008, 8) meni, da so možnosti za boljšo zaposlitev »z znanjem jezikov in medkulturnimi kompetencami večje«. Znanje več tujih jezikov (med drugim tudi manjšinskih in regionalnih) pomeni za podjetja, ki vedno bolj zahtevajo znanje številnih jezikov, konkurenčno prednost (Evropska komisija 2008, 8). Med ponudbami za delovna mesta, tudi tistimi v tujini, imajo prednost govorci z znanjem več jezikov, pomanjkanje znanja jezikov pa je glavna ovira za zaposlitev v tujini (Evropska komisija 2007b, 4).

Na podlagi pridobljenih rezultatov lahko potrdimo hipotezo 2, ki pravi, da lahko uspešna politika spodbujanja manjšinskih jezikov izboljša življenje državljanov, saj poveča njihove možnosti za zaposlitev.

Po podatkih Unesca je v EU 128 ogroženih jezikov. Dvaindvajset izmed njih Unesco opredeljuje kot ranljive (vključno z baskovščino in valižanščino), 40 kot dejansko ogrožene (vključno s karelščino, furlanščino in lužiško srbščino), 41 kot resno ogrožene (vključno s kašubščino, škotščino, samiščino in bretonščino), 10 manjšinskih in regionalnih jezikov je skrajno ogroženih (npr. livonski in kornijski jezik), 11 jezikov pa opredeljuje kot izumrle leta 1950 (npr. mozarabski jezik, jezik Kemi Sami in alderneyska francoščina) (Prys Jones 2013, 17). Ker so torej manjšinski in ogroženi jeziki realnost evropskega prostora, se z vprašanjem ohranjanja jezika sooča večina držav EU.

Zaradi tega, ker je posebno pozornost potrebno nameniti tistim manjšinskim in regionalnim jezikom, ki jim grozi izumrtje, in ker Unesco v *Atlasu ogroženih svetovnih jezikov* navaja, da jeziku grozi izumrtje, če ne izpolnjuje določenih meril (npr. prenosa jezika iz ene generacije v drugo, uporabe jezika na različnih javnih in zasebnih področjih, odnosa vlad in institucij do jezika in njihove jezikovne politike, odnosa članov skupnosti do lastnega jezika itd.), je 3. aprila 2013 François Alfonsi Odboru za kulturo in izobraževanje EP predložil osnutek poročila o ogroženih evropskih jezikih in jezikovni raznolikosti v Evropski uniji (2013/2007(INI)). V njem opozarja, »da so jezikovne skupnosti, ki se borijo za ohranitev jezika, ki mu grozi izumrtje,

pogosto številčno majhne.« EU in države članice poziva, naj »se bolj zavedajo velike grožnje za prihodnost številnih evropskih jezikov in odločno izvajajo politiko varovanja in spodbujanja«, Komisijo pa poziva, naj »trajno in z različnimi programi podpre nadsionalne mreže ter pobude in ukrepe z evropsko razsežnostjo za spodbujanje ogroženih jezikov« (Evropski parlament, Odbor za kulturo in izobraževanje 2013).

Ne samo strokovna literatura in razne študije, pač pa tudi rezultati naše ankete kažejo, da so manjšinski in regionalni jeziki v Evropi ogroženi (Slika 2).

Vzroke za ogroženost številnih manjšinskih in regionalnih jezikov lahko razdelimo v štiri kategorije: a) naravne katastrofe, lakota, bolezni (npr. ljudstvo Malol v Papui Novi Gvineji); b) vojna in genocid (npr. domorodna ljudstva v Braziliji); c) represija (npr. kurdski jezik, valižanščina, domorodni jeziki v Ameriki); d) kulturna, politična in gospodarska prevlada (npr. ainuščina, manščina, sorbščina in še mnogi drugi jeziki) (Austin in Sallabank 2011, 5).

Za ohranitev številnih ogroženih jezikov bi morali bolje sodelovati vsi ključni akterji, ki delujejo na področju zagotavljanja podpore ogroženim jezikom. Razviti bo potrebno »okvir politike za spodbujanje ogroženih jezikov v splošnem okviru jezikovne raznolikosti« (Prys Jones 2013, 10). Države članice EU, naj bi oblikovale »nacionalne strateške načrte za spodbujanje ogroženih jezikov, ki bodo temeljili na izmenjavi dobrih praks, ki so že v uporabi v številnih jezikovnih skupnostih v Evropi« (Prys Jones 2013, 10). Med prioritetai za oživitve jezika v Evropi »bi moral biti glavni poudarek na prenosu jezika doma in učenju ogroženih jezikov v okviru izobraževalnega sistema« (Prys Jones 2013, 10). Govorcem ogroženih jezikov pa je potrebno omogočiti, da »spodbujajo lastne jezike« (Prys Jones 2013, 11).

Iz ugotovitev naše raziskave (raziskovalno vprašanje 1) in relevantne literature lahko potrdimo hipotezo 3 o premajhni zaščiti številnih manjšinskih in regionalnih jezikov.

6 ZAKLJUČEK

V EU je 23 uradnih in več kot 65 regionalnih in manjšinskih jezikov. Ogroženih je okrog 128 jezikov. Kako jezik postane ogrožen? Za to je več razlogov: npr. prenehanje obstoja govorcev (zaradi genocida, naravnih nesreč ipd.), dezintegracija jezikovne skupnosti (zaradi asimilacije ali ekonomskih vprašanj), homogenizacija osrednjih medijev (televizija, radio in tiskani mediji so samo v večinskem jeziku), prisilna opustitev jezika (npr. zaradi očitnega zatiranja) itd.

V Evropi zagotavljata varstvo ogroženih regionalnih in manjšinskih jezikov dva pomembna mednarodna dokumenta Sveta Evrope: Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih in Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin.

Številna območja v Evropi, kjer so govorce uporabljali oziroma še uporabljajo manjšinski jezik, doživljajo prizadevanja za revitalizacijo jezika. Takšne regije obstajajo v Walesu v Veliki Britaniji, Galiciji, Baskiji in Kataloniji v Španiji ter Friesland na Nizozemskem, če omenimo le nekaj očitnih primerov. Tudi slovenska politika in praksa dejavno posega na področje jezikovne politike in pri tem dosega relativno visoke standarde varovanja manjšinskih jezikov.

Eden od ključnih dejavnikov v smislu ohranjanja in preživetja jezika je njegov ekonomski položaj. Veliko ogroženih jezikov se namreč nahaja v regijah, ki so razmeroma redko poseljena in gospodarsko nerazvita. Obstajajo dokazi, ki kažejo, da je za govorce manjšinskih jezikov pomembna dvojezičnost. Za nekatere posameznike je znanje ne samo manjšinskega, ampak tudi večinskega jezika, pomembno za zaposlitev, za druge, ki delajo na lokalnem nivoju, pa je dvojezičnost lahko koristna za poslovanje mednarodnih ali multinacionalnih korporacij.

Teoretska in empirična zasnova naloge pogloblja predvsem kompleksno tematiko ogroženih jezikov v Evropi. Iz analize anketnega vprašalnika je razvidno, da govorcem manjšinskih in regionalnih jezikov po eni strani niso poznani ukrepi EU, ki spodbujajo in ohranjajo manjšinske in regionalne jezike, po drugi strani pa so si edini, da so številni jeziki ogroženi in da pomanjkanje jezikovnih spretnosti predstavlja probleme pri poslovanju podjetij.

Kljub vsemu obstaja nevarnost, da bi lahko veliko število jezikov v Evropi v naslednjih desetletjih izumrlo. Ker bi se s tem pomemben del evropske dediščine izgubil, bi bilo gotovo še več pozornosti treba nameniti ukrepom za ohranjanje in prenos jezika na prihodnje generacije.

LITERATURA IN VIRI

- ADUM. 2004. *Vstopna stran*.
[Http://www.uoc.edu/in3/adum/app/adum/web/01_presentation/index.html](http://www.uoc.edu/in3/adum/app/adum/web/01_presentation/index.html) (11. 6. 2016).
- Amorrortu, Estibaliz. 1969. *Basque Sociolinguistics: Language, Society, and Culture*.
University of Nevada, Reno: Center for Basque Studies.
- Austin, Peter K. in Julia Sallabank. 2011. Introduction. V *The Cambridge Handbook of Endangered Languages*, ur. Peter K. Austin in Julia Sallabank, 1 – 24. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Tokyo, Mexico City: Cambridge University Press.
- Baker, Colin. 2001. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. 3th ed. Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters Ltd.
- Baker, Colin in Sylvia Prys Jones. 1998. Encyclopedia of bilingualism and bilingual education. Clevedon: Multilingual matters.
- Becat, Joan, Dimitris Christopoulos, Jarmo Lainio, Marc Leprêtre, Peter Nelde, Padraig O Riagain, Antoni Strubell, Constantinos Tsitselikis, Jaume Vernet, Sergi Vilaró, Aina Villalonga, Nico Weber, Peter Weber in Glyn Williams. 2002. *The European Union and Lesser-used Languages. Working paper*. Luxembourg: European Parliament.
[Http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/318587/DG-4-CULT_ET\(2002\)318587_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/etudes/join/2002/318587/DG-4-CULT_ET(2002)318587_EN.pdf) (10. 6. 2016).
- Brezigar, Sara. 2004. Politike promocije manjšinskih jezikov: primer pridobivanja znanja slovenskega jezika na Tržaškem in Goriškem. *Razprave in gradivo* 44: 106 – 133.
- Brezovnik, Branko. 2011. *Slovenci v zamejstvu in Rimskokatoliška cerkev*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.
- CILT. 2006. *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*.
[Http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf) (11. 7. 2016).
- Cooper, Robert L. 1989. *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Council Resolution of 14 February 2002 on the promotion of linguistic diversity and language learning in the framework of the implementation of the objectives of the European Year of Languages 2001. *Official Journal of the European Communities*, št. C 50/02.
- Crystal, David. 2000. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ECOTEC. 2008. *Final Evaluation of the Socrates II Programme 2000-2006: Annex to the Joint Report (C3318)*.
[Http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/joint-socrates_en.pdf](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/joint-socrates_en.pdf) (12. 6. 2016).

- European Commission. 2004. *Promoting language learning and linguistic diversity: an action plan 2004–06*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission, Directorate-General for Education and Culture. 1996. *Euromosaic: The production and reproduction of the minority language groups in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission, Directorate-General for Education and Culture. 2006. *Euromosaic III: Presence of regional and minority language groups in the new member states*. Brussels: European Commission.
- European Commission, Directorate-General for Education and Culture. 2007. Languages mean business – Companies work better with languages: recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. [Http://www.poliglotti4.eu/docs/publications/EC%202008%20Languages%20mean%20business.pdf](http://www.poliglotti4.eu/docs/publications/EC%202008%20Languages%20mean%20business.pdf) (22. 7. 2016).
- European Commission, Press Release Database. 11. julij 2008. *Večjezičnost: kako lahko znanje jezikov pripomore k uspešnosti podjetij*. [Http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1130_sl.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1130_sl.htm) (22. 7. 2016).
- European Parliament resolution on regional and lesser-used European languages. Official Journal of the EU*, št. C 177 E/02.
- Evropska komisija. 2007a. *Delovni dokument Komisije - Poročilo o izvajanju akcijskega načrta »Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne različnosti«*. [Http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0554&from=SL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0554&from=SL) (28. 5. 2016).
- Evropska komisija. 2016a. *Regionalni in manjšinski jeziki*. [Http://ec.europa.eu/languages/policy/linguistic-diversity/regional-minority-languages_sl.htm](http://ec.europa.eu/languages/policy/linguistic-diversity/regional-minority-languages_sl.htm) (15. 2. 2016).
- Evropska komisija. 2007b. *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij - Mobilnost, instrument za nova in boljša delovna mesta: Evropski akcijski načrt za poklicno mobilnost (2007–2010)*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0773&from=SL> (23. 7. 2016).
- Evropska komisija. 2005. *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru Regij - Nova okvirna strategija za večjezičnost*. [Http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0596&from=SL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0596&from=SL) (28. 5. 2016).
- Evropska komisija. 2008. *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij - Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza*. [Http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=SL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=SL) (28. 5. 2016).
- Evropska komisija. 2016b. *Vodnik za prijavitelje Erasmus+*. [Http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_sl.pdf](http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_sl.pdf) (19. 7. 2016).

- Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, št. 17/00.
- Evropski parlament, Odbor za kulturo in izobraževanje. 3. april 2013. *Osnutek poročila o ogroženih evropskih jezikih in jezikovni raznolikosti v Evropski uniji (2013/2007(INI))*. [Http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONGML%2BCOMPARL%2BPE-508.174%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0%2F%2FSL](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONGML%2BCOMPARL%2BPE-508.174%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0%2F%2FSL) (24. 7. 2016).
- Fishman, Joshua A. 1991. *Reversing language shift: theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual matters LTD.
- Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report*. 1993. Strasbourg: Council of Europe.
- Giles, Howard, Richard Y. Bourhis in D. M. Taylor. 1977. Towards a Theory of language and Ethnic Group relations. V *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, ur. Giles Howard, 307 – 348. London, New York, San Francisco: Academic Press.
- Györffi, Miklós. 2015. *Jezikovna politika*. [Http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.6.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.6.html) (12. 2. 2016).
- Inštitut za narodnostna vprašanja. 2016. *Zaključeni projekti in raziskovalne naloge*. [Http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=674&idmenu1=19&lang=slo](http://www.inv.si/Dokumenti/dokumenti.aspx?iddoc=674&idmenu1=19&lang=slo) (12. 7. 2016).
- Isajiw, Wsevolod W. 1992. *Definition and Dimensions of Ethnicity: A Theoretical Framework*. Joint Canada-United States Conference on the Measurement of Ethnicity (Ottawa, Ontario). [Https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/68/2/Def_DimofEthnicity.pdf](https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/68/2/Def_DimofEthnicity.pdf) (12. 4. 2016).
- Izsák, Rita. 2013. *Language Rights of Linguistic Minorities: A Practical Guide for Implementation*. [Http://www.ohchr.org/Documents/Issues/IEMinorities/LanguageRightsLinguisticMinoritiesHandbook.docx](http://www.ohchr.org/Documents/Issues/IEMinorities/LanguageRightsLinguisticMinoritiesHandbook.docx) (20. 7. 2016).
- King, C. 1997. Policing language: linguistic security and the sources of ethnic conflict. *Security Dialogue* 28 (4): 493–496.
- Laitin, D. David. 1997. The Cultural Identities of a European State. *Politics & Society* 25 (3): 277–302.
- Mckendry, Eugene. 2006. Celtic languages in European Higher Education: CRAMLAP - Celtic, Regional and Minority Languages Abroad Project. *Journal of Celtic Language Learning* 11: 55–69.
- Moseley, Christopher, ur. 2010. *Atlas of the World's Languages in Danger. Memory of Peoples*. 3th ed. Paris: UNESCO Publishing.
- Nečak-Lük, Albina. 1985. Perspektive razvoja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji. V *XXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj*, ur. Janez Dular, 21–29. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnost Filozofske fakultete.

- Novak-Lukanovič, Sonja. 2004. *Stališča do jezikovne raznolikosti na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji*. Razprave in gradivo 44: 66–80.
- Ó Riagáin, Donall. 2002. *The lesser-used languages of Europe and their participation in the programmes of the European Union*. Paper presented to the Europa Diversa Expert Meeting, Barcelona, 30 May – 1 June 2002.
[Http://www.europadiversa.org/eng/pdf/donall_oriagain_eng.doc](http://www.europadiversa.org/eng/pdf/donall_oriagain_eng.doc) (2. 6. 2016).
- Obiero, Ogone John. 2010. From Assessing Language Endangerment or Vitality to Creating and Evaluating Language Revitalization Programmes. *Nordic Journal of African Studies* 19 (4): 201–226.
- Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin. *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, št. 4/1998.
- Parliamentary Assembly. 1977. *Recommendation 814 on Modern languages in Europe*.
[Http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14848&lang=en](http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14848&lang=en) (24. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 1981. *Recommendation 928 on Educational and cultural problems of minority languages and dialects in Europe*.
[Http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14962&lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14962&lang=en) (24. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 1998. *Recommendation 1353 on Access of minorities to higher education*. [Http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16579&lang=en](http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16579&lang=en) (24. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 1998. *Recommendation 1383 on Linguistic Diversification*.
[Http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16644&lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16644&lang=en) (24. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 2006. *Recommendation 1740 on The place of the mother tongue in school education*. [Http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17421&lang=en](http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17421&lang=en) (24. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 2006. *Recommendation 1773 on the 2003 guidelines on the use of minority languages in the broadcast media and the Council of Europe standards: need to enhance co-operation and synergy with the OSCE*.
[Http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17494&lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17494&lang=en) (25. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 2010. *Recommendation 1943 on strengthening measures to protect and revive highly endangered languages*. [Http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17939&lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17939&lang=en) (25. 5. 2016).
- Parliamentary Assembly. 2010. *Recommendation 1944 on the European Charter for Regional or Minority Languages*. [Http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17938&lang=en](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17938&lang=en) (25. 5. 2016).
- Prys Jones, Meirion. 2013. *Endangered Languages and Linguistic Diversity in the European Union*. Brussels: European Parliament.
[Http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT\(2013\)495851_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT(2013)495851_EN.pdf) (28. 5. 2016).

- Resolucija Evropskega parlamenta o novi okvirni strategiji za večjezičnost. *Uradni list EU*, št. C 314 E/06.
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 24. marca 2009 o večjezičnosti: prednost Evrope in skupna zaveza. *Uradni list EU*, št. C 117 E/10.
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. septembra 2013 o ogroženih evropskih jezikih in jezikovni raznolikosti v Evropski uniji. *Uradni list EU*, št. C 93/16.
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. oktobra 2005 o vključevanju priseljencev v Evropi prek večjezičnih šol in izobraževanja. *Uradni list EU*, št. C 233 E/06.
- Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018. *Uradni list RS*, št. 62/13.
- Resolution on a Community charter of regional languages and cultures and on a charter of rights of ethnic minorities. *Official Journal of the EU*, št. C 287/81.
- Resolution on linguistic and cultural minorities in the European Community. *Official Journal of the EU*, št. C 61/94.
- Resolution on measures in favour of minority languages and cultures. *Official Journal of the EU*, št. C 68/83.
- Resolution on the languages and cultures of regional and ethnic minorities in the European Community. *Official Journal of the EU*, št. C 318/87.
- Ricento, Thomas. 2006. Language policy: Theory and Practice – An Introduction. V *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*, ur. Thomas Ricento, 10-24. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing.
- Schmidt, Ulrike. 2008. *Language Loss and the Ethnic Identity of Minorities*. Flensburg: ECMI. [Http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/brief_18.pdf](http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/brief_18.pdf) (16. 4. 2016).
- Sklep Sveta 1999/382/ES o izvedbi druge faze delovnega programa poklicnega usposabljanja Skupnosti, »Leonardo da Vinci«. *Uradni list EU*, št. L 146/99.
- Svet Evrope. 2013. *Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih*. Poročilo odbora strokovnjakov Odboru ministrov Sveta Evrope po 16. členu listine. Četrto poročilo. SLOVENIJA, sprejeto 15. 11. 2013, MIN-LANG (2013) 21rev. https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SloveniaECRML_sl.pdf (22. 7. 2016).
- Toivanen, Reetta, Johanna Laakso, Sia Spiliopoulou Åkermark in Anneli Sarhimaa. 2013. *Summary of the research project ELDIA (European Language Diversity for All)*. <https://fedora.phaidra.univie.ac.at/fedora/get/o:304813/bdef:Content/get> (11. 6. 2016).
- Tsunoda, Tasaku. 2005. *Language Endangerment And Language Revitalization*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- UNESCO Ad hoc expert group on endangered languages. 2003. *Language Vitality and Endangerment*. Document submitted to the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages, Paris, 10 – 12 March 2003. [Http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Language_vitality_and_endangerment_EN.pdf](http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Language_vitality_and_endangerment_EN.pdf) (21. 4. 2016).

- Vlada RS. 2015a. *Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje*.
[Http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Akcijska_nacrta/ANJI.pdf](http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Akcijska_nacrta/ANJI.pdf) (2. 7. 2016).
- Vlada RS. 2015b. *Četrto poročilo Vlade Republike Slovenije o položaju romske skupnosti v Sloveniji – Poročilo o izvajanju Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07) in Nacionalnega programa ukrepov za Rome Vlade Republike Slovenije za obdobje 2010 – 2015*.
[Http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Porocilo_2014_NG2.pdf](http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Porocilo_2014_NG2.pdf) (3. 7. 2016).
- Vlada RS. 2015c. *Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015-2018*.
[Http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Nacrt_ukrepov.pdf](http://www.un.gov.si/fileadmin/un.gov.si/pageuploads/Nacrt_ukrepov.pdf) (3. 7. 2016).
- Wikipedija. 2016. *Jezikovne manjšine v Evropi*.
[Https://sl.wikipedia.org/wiki/Jezikovne_manj%C5%A1ine_v_Evropi](https://sl.wikipedia.org/wiki/Jezikovne_manj%C5%A1ine_v_Evropi) (20. 4. 2016).
- Zupančič, Jernej. 2009. *Družbena geografija 1. Kulturna geografija. Geografija družbenih skupin: študijsko gradivo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.